

Snacka om kulturliv!

– En undersökande studie om att förstå kulturlivets betydelse och samverkansprocesser med avsikt att stärka Malmö's kulturliv.

Let's talk about cultural life! - An exploratory study on understanding the importance of cultural life and collaborative processes with the intention of strengthening Malmö's cultural life.

André Kinuka

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2025

Snacka om kulturliv! – En undersökande studie om att förstå kulturlivets betydelse och samverkansprocesser med avsikt att stärka Malmös kulturliv.

Let's talk about cultural life! - An exploratory study on understanding the importance of cultural life and collaborative processes with the intention of strengthening Malmö's cultural life.

André Kinuka

Handledare:	Helena Mellqvist, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Johan Wirdelöv, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator:	Matilda Alfengård, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod:	EX0846
Program:	Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2025
Omslagsbild:	CC BY-NC-ND 2.0

Nyckelord:	Kulturliv, Samverkan, Policyprocess, Kulturljudzon, Kommunal planering, Stadsutveckling, Gräsrotsrörelser
-------------------	--

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbar.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	13
1.1. Inledning.....	13
1.2. Mål och syfte	14
1.3. Frågeställningar	14
2. Metod och material.....	15
2.1. Litteraturstudie	15
2.2. Dokumentstudie.....	16
2.3. Fallstudiemetodik.....	17
2.3.1. Kvalitativ forskningsmetod.....	17
2.3.2. Analytisk modell.....	18
2.4. Avgränsningar.....	21
3. Planering och förvaltning för aktivt kulturliv	22
3.1. Hållbar stadsutveckling och kulturens relevans	22
3.2. Kultur och kulturlivets roll.....	25
3.3. Kreativa klassen & kulturlivets aktörer.....	26
3.4. Gräsrotsrörelser betydelse för ett aktivt kulturliv.....	28
3.4.1. Rejvkulturen – en gräsrotsrörelse med kulturliv bland industriområdena	28
3.5. Sammanfattad målbild för kulturliv	31
3.5.1. Malmö stads strävan för kulturliv	31
3.5.2. Stockholms stads strävan för kulturliv.....	33
3.6. Regelverk och miljölagstiftning.....	35
3.6.1. Agent of Change Principle	35
3.6.2. Miljöbalken (1998:808), FoHMFS 2014:13; 2014:15	36
4. Sammandrag av fallstudier.....	37
4.1. Fallstudie Slakthusområdet - Kulturkvarteren	37
4.1.1. Policy Arrangement Approach.....	40
4.2. Fallstudie Sofielunds kulturområde.....	49
4.2.1. Policy Arrangement Approach.....	53
5. Framgångsfaktorer för aktivt kulturliv	64
6. Diskussion och slutsats.....	66
6.1. Kulturlivets roll i stadsutveckling.....	66
6.2. Kulturlivets planering och förvaltning.....	68

6.3.	Kulturell dialog och samverkan	72
6.4.	Slutsats	76
6.5.	Metodreflektion	77
7.	Referenser	79

Sammanfattning

Studien syftar till att identifiera framgångsfaktorer för ett aktivt kulturliv som kan användas inom planeringsprocesser för att främja kulturlivet i ett geografiskt avgränsat område i en urban miljö. För att ta fasta på framgångsfaktorer för aktivt kulturliv har kulturlivets utveckling i Slakthusområdet i Stockholm och Sofielund i Malmö undersökts. Detta har genomförts av litteraturstudier, dokumentstudier och fallstudier där undersökningen har fokuserat på aktörers dialoger, roller och samverkan samt kulturlivets roll i stadsutveckling.

Inom fallstudierna har analysmodellen *Policy Arrangement Approach* tillämpats för att besvara modellens kriterier genom intervjuer, dokumentstudier och platsbesök. Slakthusområdet har använts som en exempelplats för att undersöka om Malmö stad kan inspireras av exempelplatsen för att utveckla kulturlivet i Sofielund. Det har visat sig att Malmö stad och Stockholms stad vid planeringsstrategier för kulturutveckling skiljer sig åt i hög grad. Det har även visat sig att kulturliv främjar socioekonomiska faktorer, där olika former av kulturliv kan ligga till grund för en kulturell hållbarhet inom stadsutveckling.

Studien kommer fram till att Malmö stad kan främja ett långsiktigt aktivt kulturliv i Sofielund genom dels ett mer diversifierat kulturliv, dels genom ett närmare samarbete med Sofielunds fastighetsägare och dels en tydligare dialog med civilsamhället. Malmö stad har möjlighet att inspireras av Stockholms stads nära samarbete med byggherren Atrium Ljungberg, samt den nära dialogen med civilsamhället. Malmö stad behöver engagera civilsamhället i högre grad där ett kommersiellt kulturliv är nödvändigt för att gagna ett livskraftigt kulturliv.

Nyckelord: Kulturliv, kulturell hållbarhet, hållbar stadsutveckling, kreativitet+kultur, rejkultur, gräsrotsrörelse, policyprocess

Abstract

The study aims to identify success factors for an active cultural life that can be used in planning processes to promote cultural life in a geographically defined area in an urban environment. In order to identify success factors for active cultural life, the development of cultural life in Slakthusområdet in Stockholm and Sofielund in Malmö has been investigated. This has been carried out by literature studies, document studies and case studies where the investigation has focused on actors' dialogues, roles and collaboration, and the role of cultural life in urban planning.

Within the case studies, *Policy Arrangement Approach* analysis model has been applied to answer the model's criteria through interviews, document studies and site visits. Slakthusområdet has been used as an example site to investigate whether Malmö stad can be inspired by the example site to develop cultural life in Sofielund. It has been found that the planning strategies of Malmö stad and Stockholms stad for cultural development differ greatly. It has also been shown that cultural life promotes socio-economic factors, where different forms of cultural life can form the basis for cultural sustainability in urban planning.

The study concludes that Malmö stad can promote a long-term active cultural life in Sofielund through a more diversified cultural life, closer collaboration with Sofielund's property owners and a clearer dialogue with civil society. Malmö stad can be inspired by Stockholms stad close collaboration with the developer Atrium Ljungberg, as well as the close dialogue with civil society. Malmö stad needs to involve civil society to a greater extent where a commercial cultural life is necessary to benefit a viable cultural life.

Keywords: Cultural life, cultural sustainability, urban planning, creativity+culture, rave culture, grassroots movement, policy process

Tack

Till att börja med vill jag rikta ett extra stort tack till min handledare Helena som under hela arbetet varit en stöttepelare genom att problematisera och nyansera mitt ämne, mina tankar och mitt tillvägagångssätt. Jag vill även tacka Elin som hjälpt mig vidare med inspirerande kommentarer och gett mig nya insikter. Tack Erik för att du motiverat mig hela hösten, tack Sara för din feedback. Tack till Axel för en livlig diskussion om kapitalistisk kultur. Tack Oskar för att du gav mig feedback. Tack till alla som ställt upp på intervju, utan er hade uppsatsen aldrig formats till vad den är.

Tabellförteckning

Tabell 1. Intervjulistan.....	16
Tabell 2. Lista på dokumentstudier.....	17
Tabell 3. Lista över aktörer i Kulturkvarteren.....	41
Tabell 4. Lista över kulturaktörer i Sofielunds kulturområde.....	53
Tabell 5. Lista över Sofielunds resurser.....	56

Figurförteckning

Figur 1. Studiens tidslinje.....	15
Figur 2. De fyra dimensionerna.....	20
Figur 3. Kulturkvarteren i Slakthusområdet.....	37
Figur 4. Karta över Slakthusområdet. Bildkälla: Flygbild. © Lantmäteriet. SWEREF99™ RH 2000. [Hämtad 2024-10-10] Redigerad av författaren.....	38
Figur 5. Samverkansmodell för inblandade aktörer.....	40
Figur 6. Karta över Kulturkvarterens fastigheter och mark.....	43
Figur 7. Sofielunds Kulturområde.....	49
Figur 8. Karta över Sofielund Bildkälla: Flygbild. © Lantmäteriet. SWEREF99™ RH 2000. [Hämtad 2024-10-04] Redigerad av författaren.....	50
Figur 9. Karta över Sofielunds kulturområde.....	55

Förord

År 2017 besökte jag Slakthusområdet i Stockholm för första gången. Då hade en nattklubb precis öppnat upp i den tidigare *Slakthusboden*. Att vara en del av kulturlivet i den industriella miljön kändes befriande, nyanserat och historiskt. Som en stark kontrast till innerstadens programmerade kulturliv. På den tiden var Slakthusområdet inte så mycket mer än just några nattklubbar, breda tungtrafikerade gator och industriella byggnader för företagare.

År 2020 flyttade jag till Malmö och satte därmed min fot i staden för första gången. Full av förväntan, med ett nyfiket intresse ville jag åtnjuta Malmös unika kulturliv. Malmös kulturliv som för mig förknippats med DIY-anda, skapat av folket – till folket. Den tillåtande musikscenen, den industriella svartklubbsscenen och deltagarkulturen, det var det som manifesterade Malmö för mig. Som den kulturentusiast jag är, kan jag inte säga att de förväntningar som jag hade på kulturutbudet infriades till fullo. Det dröjde inte länge innan jag både fick se och höra att många klubbar, restauranger, caféer och föreningar fått lägga ned sina verksamheter permanent. Dels var det av anledningar från Covid-19 pandemin, dels var det ”klubbdöden”.

Under de 4 åren som jag studerat till landskapsarkitekt och samtidigt fördjupat min relation till Malmö, har jag funderat på hur kulturlivet styrs. Samtidigt har jag funderat över möjligheter där civilsamhället tillsammans med kommunen kan främja kulturlivet. Uppsatsen är ett försök att söka svar och skapa förståelse kring fenomenet ’kulturliv’, utan att vara delaktig i det. Samtidigt har jag fått en chans att fördjupa min relation till Malmö, staden med det unika kulturlivet.

1. Bakgrund

1.1. Inledning

”Klubböden” är ett begrepp med negativ klang som myntades runt år 2019 när främst Stockholms nattklubbar, men även andra nattklubbar runt om i Sverige hotades av att stängas ned på grund av flera klagomål från bofasta personer (DN, 2019a; DN, 2024). Debatter kring klubböden spred sig som en löpeld. Dels för Stockholms kulturliv höll på att utarmas, dels för att en stor del av befolkningen protesterade över att Stockholms kulturliv inte skulle tystas (DN, 2019a). Sedan dess har åtgärder gjorts för att främja kulturlivet i Stockholm. Bland annat har Slakthusområdet fått en bredd i kulturutbudet där nya nattklubbar, restauranger, barer och caféer har öppnat (SVT, 2019; DN, 2019b). Slakthusområdet planeras bli en blandstad för arbetsplatser, service, bostäder och kultur där kulturlivet idag redan har förankrats (DN, 2024). Samtidigt står Slakthusområdet inför utmaningar när området väntas etablera nyproducerade bostäder. I rådande stund finns inga inskränkningar på kulturlivet i Slakthusområdet. Däremot arbetar Stockholms stad förebyggande för att i möjligaste mån planera för att undvika potentiella intressekonflikter som kan ödelägga kulturlivets omfattning (Kihlberg, 2024).

Enligt Vibelab (2024) är Malmö känt för gräsrotsrörelser och deltagarkultur. Idag står staden inför utmaningar kring hur kulturlivet ska utvecklas och florera. Dels grundar sig utmaningarna i covid-19 pandemins utbrott år 2020 där kulturlivet inte riktigt har återhämtat sig ännu, dels ligger utmaningarna i ”klubböden” som Malmö stad försöker att stävja (Sydsvenskan, 2024a; Matsumoto, 2024). I hopp om att motverka den kulturella utarmningen införde Malmö stad en *kulturljudzon* 2021, det vill säga en kulturell avgränsning i Sofielunds kulturområde (Sydsvenskan, 2022; Malmö stad, 2021a). En *kulturljudzon* bejakar bullerverksamheter och kan gynna kulturaktörer att få verka, synas och höras bortom bofasta personers inskränkningar. Kulturljudzonen lämpar sig således som ett skyddsnät som kan bidra och hjälpa Malmö stad att uppnå målet år 2040, till att Sofielund ska ”[...] vara Malmös mest betydelsefulla och dynamiska kultur-, fritids- och näringslivscentrum” (Malmö stad, 2021a: 3). Hur ser processen ut för att främja det kommersiella kulturlivet i Sofielund, och kan Malmös stad gynnas av Stockholms stads planeringsstrategier för en kulturdriven stadsutveckling?

1.2. Mål och syfte

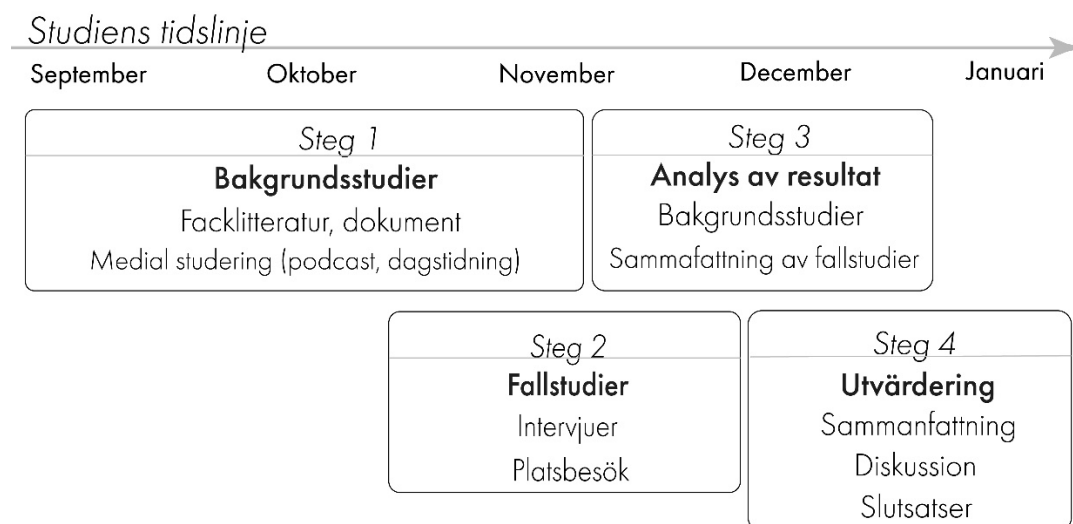
Syftet med studien är att identifiera framgångsfaktorer för ett aktivt kulturliv som kan användas inom samverkansprocesser för att främja kulturlivet för ett geografiskt avgränsat område i en urban miljö. Framgångsfaktorerna ska vara till gagn för kommunal stadsutveckling som främst syftar till urbana områden under transformation.

Målet med studien är att undersöka utvecklingen av kulturlivet i Slakthusområdet i Stockholm och Sofielund i Malmö med fokus på aktörers dialoger, roller och samverkan för att sedan undersöka Sofielunds potential att inspireras av Stockholms stads kulturdrivna strategier. På en övergripande nivå är målet att förstå kulturlivets roll i stadsutveckling och hur det kan främja stadens attraktivitet.

1.3. Frågeställningar

- Vad har kulturliv för roll i stadsutveckling?
- Hur skiljer sig Malmö stads och Stockholms stads planeringsstrategier för att åstadkomma kulturdriven stadsutveckling?
- Vilka aktörer är inblandade i en samverkan för att främja kulturliv?

2. Metod och material

Figur 1. (2024) Studiens tidslinje. Illustrerad av författaren.

2.1. Litteraturstudie

Litteraturstudien grundar sig i inläsning från facklitteratur och vetenskapliga texter om kulturliv, hållbar stadsutveckling och kreativa näringskretsar för att få förståelse för riktlinjer, metoder och diskurser som behandlar ämnena. Materialet är inhämtat från databaserna Google Scholar, Research Gate, Libris, SLU Primo och Stadsbiblioteket i Malmö. Sökorden som har använts är: *kulturliv, kulturell hållbarhet, hållbar stadsutveckling, kreativitet+kultur, rejkultur, gräsrotsrörelse, policyprocess, cultural life, cultural sustainability, urban planning, creativity+culture, rave culture, grassroot movement samt policy process.*

2.2. Dokumentstudie

Inom dokumentstudierna har data inhämtats från dagstidningar, kommunala planprogram och myndigheters riktlinjer och regelverk som syftar till att få särskild insynsinformation av aktuella företeelser. Listan nedan visar på viktiga planprogram för studien.

Dokument	Motivering	Stad
<i>Slakthusområdet En kulturlivsundersökning</i>	Används för att fördjupa kunskaper om kulturlivets betydelse för platsen	Stockholm
<i>Slakthusområdet Detaljplan 2A Kulturkvarteren</i>	För att fördjupa förståelse kring Kulturkvarteren och Stockholms stads agenda.	Stockholm
<i>Slakthusområdets kulturplattform</i>	För att fördjupa förståelse kring strategier och inriktningar för kulturlivet	Stockholm
<i>Översiktsplan för Stockholms stad</i>	För att förstå Stockholms stad övergripande mål och planering.	Stockholm
<i>Destinationsanalys Sofielund</i>	Används för att fördjupa kunskaper om kulturlivets betydelse för platsen	Malmö
<i>Preliminary Study on Malmö's Nightlife and a vision future of a creative city</i>	För att fördjupa förståelse malmös kulturliv om natten.	Malmö
<i>Väglädnings-PM Kulturljudzon</i>	För att förstå processen för att etablera en kulturverksamhet	Malmö
<i>Översiktsplan för Malmö stad</i>	För att förstå Malmö stads övergripande mål och planering.	Malmö
<i>Planprogram 6053: Sofielunds verksamhetsområde 2040</i>	Inläses för att ta del av framtidsplanering och mål om platsens kulturella utveckling.	Malmö

Tabell 2. Lista på dokumentstudier. (2024).

2.3. Fallstudiemetodik

En fallstudie är en djuplodad forskningsmetod som används för att på ett empiriskt tillvägagångssätt fördjupa sina kunskaper inom ett visst område (Yin, 2003). Fallstudierna har utgått från att fördjupa mig inom en samtida situation eller händelse för att förstå kulturlivets utveckling genom att undersöka samverkansdialoger, riktlinjer, mål, syfte och studieplatsernas fysiska rum. Fallstudierna handlade dels om att få insikter från platsbesök och dels om att få information från intervjuer genom nyckelpersoner. Platsbesök har varit betydelsefullt för att förstå kontexten kring fallstudieområdena för att kunna diskutera infrastrukturella och fysiska skillnaderna och likheterna. Från platsbesöken har även bildmaterial inhämtats för dokumentation. Under platsbesöken gjordes även fältanteckningar som gav intressanta insikter till underlag för intervjutillfällena.

Målet med fallstudierna har varit att förstå kulturlivets relevans för de utvalda fallstudieplatserna och därefter kunna jämföra platserna åt. Ena fallstudien inriktades på Slakthusområdets *Kulturkvarteren* (se figur 4) i Stockholm som använts som en exempelplats i uppsatsen. Exempelplatsen har använts som ett referat till ett aktivt kulturliv för att sedan undersöka Sofielunds *Kulturområde* (se figur 8) i Malmö. Därför påbörjades fallstudien i Slakthusområdets *Kulturkvarteren* för att få tydligare insikter om Stockholms stads strategier kan vara gynnsamma för Malmö stad.

2.3.1. Kvalitativ forskningsmetod

Fallstudierna är i hög grad byggda på kvalitativa forskningsmetoder där det finns en strävan om att uppnå ett holistiskt perspektiv för att söka förståelse kring det komplexa fenomenet *kulturliv*. I uppsatsen har intervjuer genomförts för informationsinhämtning. Denscombe (2009) menar att intervjuer lämpar sig bäst som datainsamlingsmetod för att utforska komplexa och subtila fenomen. Vidare menar Denscombe (2009) att metoden fungerar som ett effektivt verktyg för att ta del av människors åsikter, uppfattningar eller känslor. Inför planeringen av intervjuer har nyckelpersoner kontaktats för att samla in ”privilegierad information”, alltså information som grundar sig i att det är människor i en speciell position (ibid).

Under fyra intervjutillfällen har semistrukturerade samt personliga intervjuer genomfört. De semistrukturerade intervjuerna har inneburit en flexibilitet mellan mig och respondenten där spontana följdfrågor uppkommit i hopp om att respondenten får möjlighet att utveckla sina synpunkter, åsikter eller känslor

ytterligare. Under två intervjutillfällen har strukturerade intervjuer genomförts där respondenten haft längre svarstid och betänketid genom e-post korrespondens.

Fyra intervjuer har genomförts via det digitala verktyget *Zoom* där inspelning har skett under samtycke enligt forskningsetiken (Denscombe, 2009). De digitala inspelningarna hade en tidsram på mellan 30 och 60 minuter och transkriberades sedan till text. Därefter raderades inspelningen sedan permanent. Två intervjuer har genomförts via e-post korrespondens, för att möjliggöra en enklare och mer tidseffektiv korrespondens. Frågorna skickades ut via e-post där svaren mottogs som dokument-fil.

Intervjuform	Namn	Yrkestitel	Ort	Datum	Plattform
<i>Strukturerad</i>	A. Arvidsson	Planarkitekt, Malmö stad	Malmö	25/11-2024	E-post
<i>Semistrukturerad</i>	L. Kihlborg	Planarkitekt, Stockholms stad	Stockholm	30/10-2024	Zoom
<i>Semistrukturerad</i>	L. Narvaja	Kulturlots, Stockholms stad	Stockholm	7/11-2024	Zoom
<i>Semistrukturerad</i>	N. Johansson	Facilitator, Malmö stad	Malmö	29/11-2024	Zoom
<i>Strukturerad</i>	O. Matsumoto	Kulturlots, Malmö stad	Malmö	19/11-2024	E-post
<i>Semistrukturerad</i>	P. Von Andreasson	Verksamhetsledare, Graffitihangaren	Malmö	4/11-2024	Zoom

Tabell 1. Intervjulist. (2024).

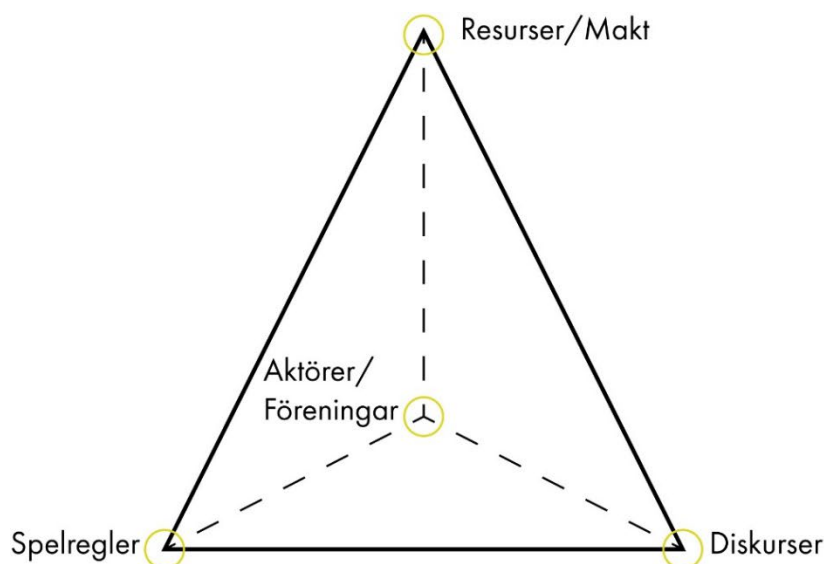
2.3.2. Analytisk modell

För att fördjupa min förståelse för samverkansprocesser gällande fallstudieplatserna har jag valt att använda mig av 'Policy Arrangement Approach'. Policy Arrangement Approach är en dynamisk analysmodell som i första hand är utvecklad av Van Totenhove under 2000-talet. Analysmodellen har därefter illustrerats som en tetraformad figur (se figur 2) skapad av Duncan Liefferink (Arts & Leroy, 2006). Den dynamiska analytiska modellen syftar till att förklara en sammanhängande förändring i en alldaglig kontext, för att förstå en förändring av en pågående policyprocess (Arts & Leroy, 2006). Modellen fungerar som en institutionalisering och består av fyra dimensioner som beskriver förändring av alldagliga förhandlingsprocesser. För att förstå modellen, behöver man förstå sig på de fyra dimensionerna och dess relation till varandra. De fyra dimensionerna beskrivs som 'actors and coalitions' (aktörer/föreningar), 'resources and power' (resurser och makt), 'rules of the game' (spelregler) & 'discourses' (diskurser).

De fyra dimensionerna kan beskrivas på följande sätt:

- *Aktörer* eller *föreningar* vars delaktighet har en avgörande roll för det organisatoriska området. Det är relevant att studera hur aktörerna hänger samman och hur de interagerar med varandra.
- Fördelningen av *resurser* mellan *aktörerna* eller *föreningar* har en avgörande roll för *makt* och inflytande. Makt kan beskrivas som en mobilisering och spridning av tillgänglig resurs, vilket kan avgränsas till finansiering, mark eller fastigheter som påverkar policyns resultat.
- *Spelregler* som gäller är både formella utföranden för beslutsfattande och genomföranden, samt informella regler och rutiner för samverkan. Här kan gemensamma målbilder och visioner ha en avgörande roll, samtidigt som lagar, riktlinjer och regelverk styr utförandet.
- *Diskurser* innebär de inblandade *aktörernas* åsikter och berättelser så som normer, värderingar, problemdefinitioner och lösningsansatser.

Enligt Arts och Leroy (2006) är de tre förstnämnda dimensionerna politiskt kopplade till organisering, medan den sistnämnda dimensionen (diskurser) är utgångspunkten i policyprocessen. Vidare beskrivs att de fyra dimensionerna hänger samman. Arts och Leroy (2006) menar att om en av dimensionerna förändras så påverkar det resterande dimensioner i modellen. Detta visualiseras med hjälp av en tetraformad modell, där varje hörn representerar en dimension (Arts & Leroy, 2006). Ett exempel kan vara att starta analysen med 'aktörer' som utgångsläge för att förstå sig på resterande dimensioner som en del av förhandlingsprocessen. Att börja med aktörer som utgångsläge hjälper forskaren att besvara fallstudiernas frågeställningar genom att få en överblick av konstellationen (ibid). Därefter kan de empiriska studierna etappvis besvara hur samverkan fördelas mellan aktörerna. Arts och Leroy (2006) beskriver att ett bra tillvägagångssätt är att identifiera de aktörer som är inblandade i policynätverket och hur de påverkar processen. Varje aktör har en egen roll som är viktig för att förstå institutionaliseringen. Vidare menar Arts och Leroy (2006) att det är viktigt att hitta de aktörer som har en central roll, snarare än de aktörerna av mindre betydelse, genom att sammansätta huvudaktörer.

Figur 2. (2024) De fyra dimensionerna. Illustrerad av författaren, efter Liefferink (2006).

Illustrationen av modellen visar hur de fyra dimensionerna hänger samman. Tillkomsten av nya *aktörer* eller en förändring i konstellationen av *föreningar* kan till exempel tillföra nya element för *diskursen* eller leda till en annan fördelning av *resurser*. På samma sätt kan införandet av extra *resurser* (till exempel bidrag, kunskap, färdigheter) locka nya *aktörer*, eller utesluta andra likaväl som att ge upphov till nya *föreningar* (Arts & Leroy, 2006). Vidare kan nya idéer eller insikter införas och förändra dimensionen för diskurser. Här menar Arts och Leroy (2006) att koncept som exempelvis ett privat-offentligt samarbete eller hållbar utveckling kan mobilisera ny typ av expertis eller legitimitet, med andra ord *resurser*, som utgör kärnan ur *föreningar*. Det finns även andra skäl till att policyarrangemanget förändras med hjälp av involverade intressenter så som företag eller icke-vinstdrivande *föreningar* (Arts & Leroy, 2006). Även förändringar kring det större sammanhanget angående social, kulturell, politisk eller ekonomisk kontext samt den fysiska miljön kan influera *makt-relationen* mellan *aktörer* som är involverade i specifika processer.

2.4. Avgränsningar

I uppsatsen används begreppet kulturliv i linje med den antropologiska definitionen, alltså ett kulturliv som människor skapar tillsammans (Alwall, 2019). Kulturlivet är ett brett begrepp som innefattar många olika typer av utövare, konsumenter och aktörer. Jag har valt att smalna av studien genom att undersöka det kommersiella kulturlivet, alltså ett yrkesmässigt och entreprenöriellt kulturliv som bidrar till en upplevelse för en kulturkonsument där det finns en möjlighet att generera intäkter från utbytet. I fallstudieplatserna finns det fria kulturlivet, det ideella kulturlivet samt det kommersiella kulturlivet. Det fria kulturlivet, det ideella kulturlivet och det kommersiella kulturlivet tenderar att ömsesidigt påverka varandra till att expandera kulturlivet för ett geografiskt avgränsat område. Därför kommer det fria kulturlivet och det ideella kulturlivet även att diskuteras, i förhoppning att kunna stödja utvecklingen av det kommersiella kulturlivet.

Den samverkan som undersökts för kulturlivet är mellan kulturaktörer, fastighetsägare, kommunalarbetare och andra involverade som på något sätt lagt en grund och fått fart på kulturlivet inom fallstudieplatserna. Traditionella institutioner inom kultur så som bibliotek, museum och biografer har inte undersökts i studien. Studien har utgått från en geografisk avgränsning i Sofielund i Malmö och Slakthusområdet i Stockholm. I Sofielund har Sofielunds kulturområdet (se figur 8) undersökts. I Slakthusområdet har Slakthusområdets Kulturkvarteren (se figur 4) undersökts. Avgränsningen har utförts för att i möjligaste mån ta fasta på det kulturliv som är mest tongivande för de båda områdena.

3. Planering och förvaltning för aktivt kulturliv

3.1. Hållbar stadsutveckling och kulturens relevans

I samhällets samtida planeringsunderlag är det svårt att undgå begreppet 'hållbar utveckling'. Hållbar utveckling är en grundläggande strategi för långsiktig och motståndskraftig planering. Hållbarhetsbegreppet myntades först år 1981 av miljövetaren och författaren Lester Brown och några år senare var det en viktig del av stadsutveckling (Hedenfelt, 2013). FN (2024) och Hedenfelt (2013) definierar hållbar utveckling under snarlika beskrivningar att "möta och tillfredsställa dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillfredsställa sina behov" lika väl som "[...] if we want a better tomorrow, by meeting present needs without compromising the chances of future generations to meet their needs" (Hedenfelt, 2013; FN, 2024). Världskommissionen för miljö och utveckling gav hållbar utveckling en internationell spridning när Brundtlandsrapporten "Vår gemensamma framtid" presenterades år 1987 (FN, 2016). I rapporten hävdade kommissionen att hållbar social utveckling och ekonomisk tillväxt är omöjlig att uppnå om miljön ödeläggs och naturresurserna överexploateras (FN, 2016). Miljöns villkor är av yttersta vikt relevant för både tillväxt och utveckling. Samtidigt ska processen kunna appliceras efter anpassade omständigheter. Hedenfelt (2013) menar att hållbar utveckling kan beskrivas som ett dynamiskt begrepp som behöver vara lika komplext och dynamiskt som samhället vi lever i för att vara effektivt. För samhällen som utvecklas så sker förändringar, vilket ställer krav på ett motståndskraftigt samhälle för att vara långsiktigt hållbart, menar Hedenfelt (2013).

Brundtlandsrapporten lyfter fram hållbarhet som delas in i tre dimensioner - ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter (FN, 2016). De tre traditionella dimensionerna har en sammanhängande koppling och anses vara hållbara när de utvecklas gemensamt. Hedenfelt (2013) och Sabatini (2019) menar att det finns en fjärde dimension, den kulturella hållbarheten. Den kulturella hållbarheten diskuteras och har fått en mer betydande roll i nutida stadsutveckling. Dock är den fjärde dimensionen inte inkluderad i Brundtlandsrapporten från 1987 (Sabatini,

2019). Däremot är kulturell hållbarhet relevant för samtida stadsutveckling, vilket kommer beskrivas vidare under följande segment.

Ekologiskt hållbarhetsperspektiv

Ur ett ekologiskt hållbarhetsperspektiv är förbrukningen av naturresurser en viktig utgångspunkt. Det syftar till förnybara resurser som skog och annan biomassa som kan förbrukas i samma takt som de återbildas. Däremot ska naturresurserna inte regenereras i för hastig takt då det kan riskera att resursen utarmas (Hedenfelt, 2013). Med andra ord ska man inte utnyttja naturen mer än den tål, det handlar om att fördela naturresurserna rättvist för att det ska vara hållbart.

Socialt hållbarhetsperspektiv

Social hållbarhet utgår från ett jämlikt samhälle där människan lever ett gott liv med god hälsa och är en grundläggande förutsättning för ett demokratiskt samhälle (Folkhälsomyndigheten, 2024b). Den sociala hållbarheten är nödvändig ur ett socialt hållbart samhällsekonomiskt perspektiv som ska tåla förändring, anpassning och påfrestningar (Folkhälsomyndigheten, 2024b). Hedenfelt (2013) menar att inom social hållbarhet tillkommer 'social rättvisa' där alla människor både idag och i framtiden har rätt till sådant som yttrandefrihet, rättvist betalt arbete, god hälsa, trygghet i samhället och anseende boende. För ett socialt hållbart välfärdssamhälle finns även en samsyn kring vilka förutsättningar som samhället bör erbjuda. Detta betyder att alla människor ska känna sig inkluderade, att alla människors grundläggande behov och rättigheter tillgodoses, samt att en anpassning sker till de grupper utifrån de som har störst behov av stöd (Folkhälsomyndigheten, 2024b).

Ekonomiskt hållbarhetsperspektiv

Det ekonomiska hållbarhetsperspektivet är beroende av de sociala och ekologiska hållbarhetsperspektiven och handlar om att vara sparsam med resurser, som naturtillgångar (naturkapital) och arbetskraft (socialt kapital) (Hedenfelt, 2013). Det ska alltså inte medföra negativa konsekvenser för den sociala eller ekologiska hållbarheten. En ekonomisk tillväxt får alltså inte ske på bekostnad av en minskning av naturkapital eller socialt kapital (KTH, 2024).

Kulturellt hållbarhetsperspektiv

Francesca Sabatini (2019) är forskare inom kulturekonomi och menar att den kulturella hållbara utvecklingen behöver integreras i stadsutveckling för att skapa meningsfulla och långsiktiga förändringar. Vidare menar Sabatini (2019) att kulturen är en viktig samhällsaspekt som kan användas som en resurs för att skapa social sammanhållning och identitet. Fortsatt menar Sabatini (2019) att kulturaspekten påverkar de tre traditionella dimensionerna, men att det motsatta inte stämmer. Detta betyder att ekonomisk-, social-, eller ekologisk hållbarhet inte

är avgörande för den kulturella hållbarheten. Därför ser Sabatini (2019) att det kulturella hållbarhetsperspektivet bör vara en självständig dimension för en hållbar stadsutveckling. Detta avseende fokuserar främst på att planera staden på ett sätt som främjar olika kulturer, likaväl som ett hållbart kulturliv (Hedenfelt, 2013). Det kan studeras separat från den sociala aspekten av hållbarhet och verka mer som en integrerad del av social hållbarhet, till exempel när det gäller att skapa mötesplatser eller att värna om lokala initiativ i staden (Hedenfelt, 2013). Kulturekonomen David Throsby (2001) menar att hållbar stadsutveckling inom kultur även kan handla om hur staden planeras för att skapa mervärden för invånare gällande identitet, anknytning, kreativitet och deltagande. Kulturens roll i hållbar utvecklingen kan förstärkas av fysisk förankring, där byggnader och fysiska miljöer bevaras eller utvecklas för kulturella sammanhang (Throsby, 2001). På så sätt kan teatrar, biografier, studios, restauranger, barer, operahus, nattklubbar och danslokaler vara viktiga punkter för ett hållbart kulturliv.

Boverket (2011) menar att det kulturella hållbarhetsperspektivet måste vägas samman med ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter för att samhället ska vara hållbart. Därför behöver kunskapen öka kring kulturell hållbarhet (ibid). Från Boverkets rapport *When people matter* som gavs ut år 2011 redogörs hur forskare från Kina och Sverige samlats för att diskutera den kulturella hållbarhetsperspektivets utveckling (ibid). För att öka medvetenhet av kulturens roll i hållbar stadsutveckling så har myndigheter och forskare samverkat på olika sätt, både internationellt och nationellt (ibid). Boverket (2011) menar att diskussioner kring kulturell hållbarhet även handlar om att lyfta arkitekturens roll i stadsutveckling. Därför handlar inte kulturell hållbarhet enbart om mänskliga värden, det handlar även om gestaltning av offentliga miljöer (ibid).

3.2. Kultur och kulturlivets roll

Mitt försök att definiera kultur är ett samlat resonemang från Alwall (2019) och Zuckin (1995). De landar gemensamt i att kultur är en komplex process om hur människor kommunicerar och förmedlar traditioner. Vidare menar Alwall (2019) och Zuckin (1995) att kultur också handlar om förståelse för sociala mönster i samhället. Kultur kan även vara uttrycksformer som upplevs som konstnärliga och estetiska, vilket de menar är socialt bindande i identitetsskapande (Alwall, 2019; Zuckin, 1995). Alwall (2019) menar att kultur enligt det *antropologiska* begreppet, är den kultur vi lever i och skapar tillsammans. Det antropologiska begreppet menar Alwall (2019) har en väsentlig roll i samhället som stimulerar människan med sociala och existentiella värden. Fortsatt menar Alwall (2019) att kultur enligt det *estetiska* begreppet är nödvändigt, men inte avgörande för att samexistera i ett samhälle. Estetisk kultur kan definieras som en fiktiv kultur som vi snarare förhåller oss till. När människor tar del av estetisk kultur kan det handla om att se film på bio, lyssna på musik eller läsa en bok. Vidare menar Alwall (2019) att båda begreppen har en avgörande betydelse för människors välmående och engagerar människors meningssystem. Enligt Folkhälsomyndigheten (2024) har kultur en stark påverkan på människors välmående och hälsa. Folkhälsomyndigheten (2024) menar även att skapa någonting tillsammans eller vara delaktig och ingå i ett sammanhang, kan både minska psykiska besvär och förbättra välbefinnandet bland vuxna och unga (Folkhälsomyndigheten, 2024a).

Ett aktivt kulturliv spelar en betydande roll för stadsutveckling genom att ge upphov till nya organisatoriska och sociala formationer, som i sin tur kan bilda kulturella näringar och produkter (Alwall, 2019). Throsby (2001) menar att kulturliv kan ta avstamp i att människor producerar service, upplevelse eller materiella ting. Detta kan ske i form av ett utbyte vilket på så sätt skapar en kulturell industri. Vidare menar Throsby (2001) att en kulturell industri främst syftar till att kulturproduktion kan konsumeras av allmänheten. Samtidigt menar Throsby (2001) att en kulturell industri nödvändigtvis inte behöver baseras på intäkter. Kulturell industri grundas i utbytet av kulturproduktion och kulturkonsumtion, där potential för att generera intäkter finns. Detta i sin tur leder till att kulturliv kan kommersialiseras och agera som en arbetsmarknad med ekonomisk utdelning för kulturaktörer (Throsby, 2001).

Sociologen Sharon Zukin (1995) beskriver i sin bok *The Culture of Cities* att kulturella företeelser har ett ekonomiskt värde för staden, vare sig det är ett faktiskt värde eller symboliskt. Zukin (1995) resonerar vidare att en stads visuella uttryck representeras genom kulturella företeelser och ger upphov till symboliska och sociala värden. Zukin (1995) går sedan in på att symbolisk ekonomi kan delas in i två parallella produktionssystem: produktionen av rumslighet, och produktionen av symbolism. Produktion av rumslighet handlar om en synergi av kapital och

kulturella värden, medan produktion av symbolism handlar dels om ett kommersiellt utbyte, dels diskursen om social identitet (ibid). Att investera i kulturella institutioner kan leda till en tillväxt i ekonomin inom flera andra institutioner vilket menar på en ömsesidig påverkan (ibid). Zukin (1995) menar samtidigt att det är viktigt att kulturella institutioner inte hamnar i fel händer, att kulturutvecklingen inte är enbart baserad på stora investeringsföretag. Kulturlivets roll kan därför ha en demokratisk mening.

Throsby (2001) menar att kulturliv kan ha stor betydelse för urbana miljöer i förändring, där det finns möjlighet till exempelvis stadsförnyelse och/eller stärkt lokal ekonomi. Fortsatt menar Throsby (2001) att om en urban miljö genomgår en stadsförnyelse, från ett nedgången industriområde till en attraktiv miljö, kan en gentrifieringsprocess inträffa. Påståendet följs upp av Zukin (1995) som menar att det kulturella kapitalet och det ekonomiska kapitalet tillsammans kan ha en ömsesidig påverkan på platsens framställning, identitet, atmosfär och sociala kontext (Zukin, 1995). Fortsatt menar Zukin (1995) att gentrifiering medför positiva och negativa konsekvenser. De negativa konsekvenserna av gentrifiering tenderar att tränga bort låginkomstgrupper och minoritetsgrupper då marknadsvärden stiger. Zukin (1995) menar även att gentrifiering kan medföra kulturella förluster och leda till homogenisering av kulturen. Samtidigt menar Zukin (1995) att det kan finnas positiva konsekvenser av gentrifiering där hon påpekar en förbättrad infrastruktur eller ökad säkerhet för ett geografiskt avgränsat område.

3.3. Kreativa klassen & kulturlivets aktörer

Richard Florida (2005) är professor inom urban ekonomi och upphovsman till den *kreativa klassen*. I Floridas (2005) bok *Cities and the creative class* beskrivs relationen mellan kreativitet och staden. Kreativitet har länge varit en viktig faktor för ett aktivt kulturliv i staden. Den kreativa klassen utgår från människor som besitter ett kreativt kapital och som skapar meningsfulla innovativa och kreativa former i samhället (ibid). Florida (2005) menar att den kreativa klassen består av många olika yrkesutövare, men bland annat finns artister, aktörer, underhållare och kulturella aktörer som en del av den kreativa klassen. Vidare menar Florida (2005) att det kreativa skapandet utgår från individerna själva, att de testar nya idéer och innovationer för att anpassa eller förändra en urban miljö.

Människor som bidrar till ett aktivt kulturliv väljer Florida (2005) att grupperas som *bohomer* - alltså kulturaktörer, artister, musiker, konstnärer och kulturproducenter. Florida (2005) menar att bohemerna besitter ett *subkulturellt kapital*, som är allmänt viktigt för samhället men också för urbana miljöer. Vidare menar Florida (2005) att

bohemer som har en kreativt kapital tenderar att utveckla ett kulturellt kapital i synergi med kapitalism, vilket skapar ett entreprenöriellt kulturliv.

Florida (2005) har både blivit hyllad och kritiserad för sina verk. Bland annat menar Allen J Scott (2006), professor i geografi, att Floridas argumentation mest är baserat på empiri. Ett annat exempel är Scott (2006) som riktar kritik mot Floridas (2005) argumentation om att kreativitet och ekonomisk tillväxt sammanflätas självverkande. Vidare menar Scott (2006) att det saknas teoretiska förklaringar till komplex harmonisering mellan kreativa människor som behöver uppstå, för att skapa en dynamisk och kreativ miljö. Scott (2006) går in på paradoxen om vad som uppstår först – en kreativ miljö eller kreativa människor som skapar miljön?

Bader och Scharenberg (2010) har en kritisk infallsvinkel på Floridas (2005) argumentation genom att bland annat hävda att en kreativ miljö självverkande inte korrelerar till en ekonomisk stabilitet. Definitionen av innebörden för den kreativa klassen anses vara för homogen och behöver nyanseras ytterligare för den kulturella industrin (Bader & Scharenberg, 2010). Bader och Scharenberg (2010) ger ett exempel på att levnadsvillkoren för en kreativ aktör inte korrelerar direkt till ekonomisk vinning, utan snarare tvärtom. Som en kreativ aktör finns ett finansiellt risktagande (Bader & Scharenberg, 2010). Vidare menar Bader och Scharenberg (2010) att kreativitet inte är en individuell kvalitet, utan det är något som är djupt förankrat i interaktioner och en gemensam stimulans inom ett kreativt fält. Bader och Scharenberg (2010) har staden Berlin som infallsvinkel när de väljer att argumentera för Floridas *kreativa klass* och menar på att Berlin är ett gott exempel på en tidigare avindustrialiserad och ”krympande stad” och att det är en miljö som attraherar kreativa människor ”this milieu is more often than not connected to – or at least related to – a social movement protesting against the restructuring of cities.” (Bader & Scharenberg, 2010:244). Bader och Scharenberg (2010) menar därför att områden under transformation även har en attraktionskraft för kreativa ekosystem.

Enligt Bader och Scharenberg (2010) är lokala nätverk och kreativa grupperingar inom subkulturer viktiga för stadens kulturella ekosystem. Från rapporten *The Sound of Berlin: Subculture and Global Music Industry* exemplifieras den elektroniska musikscenen på tidigt 90-tal, genom att gå från en subkultur till att bli ett varumärke för Berlin. Avslutningsvis menar Bader och Scharenberg (2010) att temporära eller semi-legala musikklubbar eller barer spelar en viktig roll för att agera som en experimentell mötesplats för ett nätverk oavsett om det är kommersiella eller icke-kommersiella. I påståendet beskrivs den experimentella mötesplatsen som en kommunikationsplattform för kulturlivet där aktörer sinsemellan byter erfarenheter, koncept, idéer och visioner om en kulturdriven utveckling (Bader & Scharenberg, 2010).

3.4. Gräsrotsrörelsens betydelse för ett aktivt kulturliv

En gräsrotsrörelse är en typ av självorganiserad aktivism eller rörelse som är lokalt organiserat med ett politiskt eller socialt syfte (Longley, 2022). Gräsrotsrörelser sker utanför politiska partier och grundar sig i social rörelse, folkrörelse, civilsamhälle eller icke-statlig organisation.

Gräsrotsrörelser kan ha ett starkt inflytande på kulturliv i samhället då lokala aktörer bedriver lokala initiativ till förmån för kulturlivet. Ur en rapport från brittiska underhuset (House of Commons) i London redovisas gräsrotsrörelsens betydelse för musikscenen och kulturlivet år 2024. Rapporten lyfter fram betydelsefulla argument som handlar om lokal ekonomisk vinstkraft, samtidigt som gräsrotsrörelser bereder vägen för kommande aktörer (House of Commons, 2024). Att parlamentet i London besvarar rapporten visar på att det finns en tydlig förståelse för gräsrotsrörelsens genomslagskraft för lokalt kulturliv (Parliament UK, 2024). Ur rapporten lyfts även att det krävs en subventionerad plan för kulturlivets överlevnad (Parliament UK, 2024). Här menar den brittiska regeringen att kulturlivet i form av live musik är en extra viktig tillgång för det kreativa ekosystemet, oavsett om det är icke vinstdrivande, kommersiellt eller privat. Brittiska parlamentet (2024) uppmuntrar till att låta gräsrotsrörelser växa och ta plats i staden för att gynna kulturlivet och driva utvecklingen framåt. Samtidigt vill brittiska parlamentet (2024) att utvecklingen av gräsrotsrörelser ska vara långsiktigt hållbar. Brittiska parlamentet värnar om sociala, ekonomiska och kulturella värden som medförs av gräsrotsrörelser för kulturlivet. Ur rapporten är det främst livemusik, men även musiklokaler för elektronisk dansmusik som lyfts fram som betydande för kulturlivet i London (House of Commons, 2024).

3.4.1. Rejvkulturen – en gräsrotsrörelse med kulturliv bland industriområdena

För att exemplifiera hur en gräsrotsrörelse kan förankras i kulturlivssammanhang har jag valt att studera rejvkulturen. Rejvkulturen är enligt Thornton (1995) sprungit ur diskotek-kulturen. Den utvecklades till en slags utopisk egalitarism, alltså en strävan om att uppnå en jämlikhet överordnat politiska mål. Ideologin kretsar kring aktivism och egalitarism, och växer oftast fram från gräsrotsrörelser från civilsamhället (Thornton, 1995). Rörelsen fick sin genomslagskraft i Sverige i början på 90-talet och den togs i uttryck av dans kombinerat med musik, främst inom den elektroniska musikgenren (Gavanas, 2020). Rejvrörelsen och den musik som förknippas med kulturen går under beteckningen 'underjordisk', vilket beskrivs som ett uttryck från en subkultur som visar på autenticitet, snarare än masskonsumtion och kommersialisering (Thornton, 1995). Eftersom rejvrörelsen är underjordisk så lockar den en viss målgrupp, i synnerhet ungdomar och

musikentusiaster, som tar avstånd från ”mainstreamkultur” – det alldagliga och ordinära (Thornton, 1995; Dernulf, 2017).

Gavanas (2020) menar att rejkulturen kom till som en slags motreaktion och distansering på 1990-talets kommersialisering av nattklubbsindustrin, där rörelsen hade egen bestämmelse över kulturens koder och värderingar. Det som bland annat definierar rejkulturen som underjordisk är att hemlighålla information om positionering, spridning och aktivitet. Detta skapar ett spännande fenomen för rejkulturen och ett särskilt narrativ för utomstående (Thornton, 1995; Gavanas, 2020).

Att rejkulturen är stämplat som underjordisk beror främst på att myndigheter, etablerade medier eller marknadsaktörer ska hållas utanför scenen. Detta är något som särskiljer kulturen i relation till det svenska samhället (Gavanas, 2020). Dernulf (2017) menar att det under 90-talet var en självklarhet till en början att som DJ (Discjockey) tacka nej till att synas i media, eller sprida sin musik som lockar fel människor. Gavanas (2020) menar att arrangörer oftast saknade formella tillstånd från myndigheter, alternativt att arrangörer fått avslag på tillståndsansökan men valt att fortskrida planerna trots allt. Samtidigt menar Thornton (1995) att myndigheter och lagar inte är det största motståndet för rejkulturens aktivitet. Det handlar snarare om media och deras maktbesittning i att röja rejkulturens positionering och definition med hjälp av medial spridning. En medial spridning tenderar därför att urholka den subkulturella premissen genom att populariseras.

Den underjordiska scenen är nära förknippad med Sofielund i Malmö, i synnerhet längs Norra Grängesbergsgatan där svartklubbar tidigare huserade utan lagliga tillstånd (Sydsvenskan, 2024b). Ett axplock av de klubbar som varit tongivande för Norra Grängesbergsgatan är Plan B och Kontxt (se figur 9. & tabell 5). Klubbarna startades som illegala svartklubbar, men fick sedan tillstånd att verka som laglig musikverksamhet (Sydsvenskan, 2024b). Detta visar på ett sätt som kan ha varit avgörande för verksamhetens överlevnad, genom att kommersialiseras från den underjordiska scenen.

Rejkulturen lever vidare på tidigare manifestationer och spridningen är idag mycket bredare än under 1990-talet. Den underjordiska dansscenen är idag en mer splittrad och bredare kulturyttring som vänder sig till en större och diversifierad målgrupp (Björnander, 2012). Den underjordiska dansscenen kan kommersialiseras, den har populariserats och den kan drivas som en laglig verksamhet. Detta betyder att scenen kan förknippas med mainstreamklubbar, alltså klubbar som lockar till sig en allmän och bredare publik (Björnander, 2012). Att rejkulturen har återkommit i vågor och sökt sig till industriområden, i stadens

periferi är inte av en slump. Det har länge varit en självklar plats för kulturens uttryck. Idag finns technofester och nattklubbar med inriktning på elektronisk dansmusik både inom industriområden, och i centrala stadsdelar i Stockholm och Malmö (Björnander, 2012; Dernulf, 2017). Enligt Vibelab (2024) är gräsrotskulturen och den underjordiska dansscenen än idag starkt förknippad med Malmös nattliv. Vibelab (2024) väljer att beskriva Malmös underjordiska dansscen som ”ett kreativt ekosystem” och ett ”Community”, som behöver stöd för att inte undermineras. Det framgår även att den underjordiska dansscenen behöver uppmuntras mer av staden, för att upprätthålla den präglade kulturscenen (Vibelab, 2024; Sydsvenskan, 2024b).

3.5. Sammanfattad målbild för kulturliv

3.5.1. Malmö stads strävan för kulturliv

Malmö stad värnar om att ha ett rikt och brett kultur- och föreningsliv som bidrar till att stärka individer och bostadsområden (Malmö stad, 2023a). I takt med att uppnå de kulturellt hållbara globala målen från Agenda 2030, ligger kulturvärdena som en högt uppsatt prioritering för kommunen. Vidare menar Malmö stad (2023a) att skapa offentliga mötesplatser där alla kan mötas är en viktig grundförutsättning för den kulturella utvecklingen. Något som Malmö stad (2023a) väljer att understryka är relevansen av delaktighet bland civilsamhället där de vill ha en ”tillåtande attityd till lokala initiativ som bidrar till att utveckla samhället och staden, och göra det möjligt att förverkliga den” (Malmö stad, 2023a: 15). Med detta sagt uppmuntrar staden till kulturella initiativ som stärker staden som varumärke. Nära dialog, medskapande, och lokalförankrad kunskap är en grund till Malmö stads arbete inom planeringsprocesser för att gynna kulturlivet. För att skapa förutsättningar för delaktighet bland civilsamhället har Malmö stad (2023a) som målbild att bjuda in till samråd, och planering- och stadsbyggnadsprocesser där kulturyttringar från civilsamhället läggs fram på bordet. Att involvera civilsamhället inom kulturutveckling anses som en viktig grundprincip för stadens sociala infrastruktur (ibid).

Malmö stad satsar på att hellre förtäta den befintliga centrala stadskärnan, snarare än att bygga ut. Samtidigt vill kommunen att invånarna ska ha närhet till service, grönska, utbildning, fritidsaktiviteter, kultur och arbete. Att Malmö stad (2023a) vill ha ett levande stadsliv är dock ingenting unikt. Däremot ställer det högre krav på ett aktivt och bredare kulturliv som kan samexistera med stadens blandade funktioner. Enligt Malmö stad (2023a) kommer kommunen ställas inför utmaningar och målkonflikter där avvägningar mellan olika intressen är viktigt för stadsutvecklingen. Exempelvis finns ett starkt intresse för nyproduktion av bostäder och beskrivs som en viktig förutsättning för en socioekonomisk tillväxt likaväl som en ökad befolkning. Etableringen av nyproducerade bostäder kan ske på bekostnad av kulturlivet vilket tenderar att skapa intressekonflikter. Vidare beskriver Malmö stad (2023a) att genomförandeprocesser kan bli mer komplicerade som konsekvens av förtätning i staden, vilket ställer högre krav på att föra dialog och samverkan bland medborgare.

Vid utbyggnad och förtätning ska hänsyn tas till befintliga verksamhetslokaler och verksamheters möjlighet att bestå och utvecklas. Ombyggnation eller rivning av lokaler ska vägas mot effekter på det lokala kultur-, förening- och näringslivet.

Malmö stad, fastighetsägare och andra aktörer ska samverka för att främja kultur- och föreningsliv, exempelvis genom att ändamålsenliga och billiga lokaler kan finnas kvar när staden byggs tätare och förändras. (Malmö stad, 2023a:40.)

För kultur- och föreningsliv är verksamhetslokaler en viktig fysisk förutsättning. Verksamhetslokaler som kan utnyttjas och omvandlas till ändamål menat för kultur- eller föreningsliv. Samtidigt är det viktigt för innerstadens attraktivitet att erbjuda mångfald av kulturutbud genom att utveckla och stärka det befintliga. Malmö stad har ambitionen att Sofielund ska bli Malmös ”mest betydelsefulla och dynamiska kultur-, fritids-, och näringslivscentrum 2040” (Malmö 2021a: 3). För att uppnå dem målen behöver kulturutbudet i nuläget utvidgas. Det är huvudsakligen kvarteren Kampen, Intäkten, Spelet och Vändrosten (se figur 9) som ska upplåtas för kulturändamål, men även längs Norra Grängesbergsgatan ska kulturlivet utvecklas (Malmö, 2023a)

Kulturlivet är som tidigare nämnt en viktig grundsten i Malmös stadsutveckling, men vad skapar det egentligen för mervärden för invånarna? I utövandet och deltagande av kultur menar Malmö stad (2023a) att det stärker välmående på individnivå samt samhällsnivå. Det finns möjligheter till självutveckling, mellanmänniskt utbyte och det är ett sätt att förstå sin samtid. Omfattningen av kultur- och föreningsliv som Malmö stad vill utveckla beskrivs som ”allt från stora etablerade kulturinstitutioner till små fria kulturorganisationer” (Malmö stad, 2023a:19). Kommunen välkomnar således större organisationer likaväl som mindre för att främja kulturlivet samt för att utveckla stadens sociala infrastruktur.

Strategier som Malmö stad använder sig av för att främja kulturlivet är exempelvis att använda planprogram baserat på analyser av kulturliv (Malmö stad, 2023a). Dessa analyser ska utgöra ett underlag i stadsutveckling samt beskriva ”behov och förutsättningar för ett mångsidigt kulturliv i stadens olika områden [...]” (Malmö stad, 2023a:19). Analyserna byggs även på dialoger med kulturaktörer och andra intressenter i relevant område (Malmö stad, 2023a). Med andra ord öppnar Malmö stad upp för en nära dialog och samverkan mellan andra kulturaktörer som vill bredda Malmös kulturliv. Strategin byggs även vidare på att kulturaktörer och intressenter är delaktiga i den kulturella utvecklingen. Processen för samverkan mellan Malmö stad och kulturaktörer inom Sofielund kommer beskrivas ytterligare i avsnittet *4.2 Fallstudie Sofielunds kulturområde*.

3.5.2. Stockholms stads strävan för kulturliv

Stockholms stad står inför många utmaningar i enlighet att uppnå de kulturellt hållbara globala målen för Agenda 2030 (Stockholms stad, 2018). Dels ska stadens tillväxt öka markant i befolkning och samtidigt som staden ska förtätas med en ökad bostadsproduktion (ibid). Det finns en stark drivkraft för Stockholms stad att förbättra, utveckla och attrahera bostadsförsörjningen då kommunen befinner sig en expansiv fas. Bostadsförsörjningen har under en lång tid varit en problematisk knäckfråga samtidigt som befolkningens mängden har ökat i en drastisk takt (ibid). Konsekvenser av stadens tillväxt har därefter medfört bostadsbrist, höga bostadskostnader, ökad trångboddhet och längre bostadsköer (ibid). Därav har flera satsningar gjorts genom att förtäta stadsmiljön med nya bostäder och omvandla samt interagera industriområden till blandade stadsdelar med bostäder och verksamhetsområden (ibid).

Utbyggnadsstrategin bygger på marknadsmässiga förutsättningar och lokala utvecklingsmöjligheter, där Stockholms stad (2018) vill förtäta Stockholm för att staden ska bli mer sammanhållen. Från Stockholm stads (2018) översiktsplanering framkommer en klar vision om att omvandla vissa verksamhetsområden till nya mångfunktionella stadsdelar. Detta exemplifieras genom stadsdelarna Norra Djurgårdstaden, Bromstensstaden och Slakthusområdet. Att omvandla verksamhetsområden till nya stadsdelar med blandad funktion ligger som en grund för utbyggnadsstrategin, inte minst för att möta bostadsbristen. Därför ska de nämnda verksamhetsområdena omvandlas till bostadsområden och arbetsplatser och ha ett rikt utbud av serviceverksamheter, kulturliv, mötesplatser och rekreationsområden.

För att Stockholm ska bli mer sammanhållet behöver den socioekonomiska och rumsliga segregationen motverkas (Stockholms stad, 2018). Stockholms stad menar att fler attraktiva mötesplatser ska tillföras, och där har kulturlivet en viktig roll för invånarna. För att Stockholm ska växa socialt- och kulturellt hållbart menar Stockholms stad (2018) att medborgardialoger och möjligheter till medskapande för civilsamhället är nödvändigt i tidiga skeden i stadsplanering. Därför har Stockholms stad (2018) som mål att staden ska vara inkluderande där de värnar om att öka civilsamhällets delaktighet i stadsplanering.

Stockholm har en rik kulturhistorisk bakgrund och en karaktäristisk stads- och landskapsbild med en sammanvävd gestalt av naturlandskap och bebyggelse (Stockholms stad, 2018). Det är en av Stockholms viktigaste karaktärsdrag och någonting som Stockholms stad anses vara betydelsefullt för stadens identitet och kultur. Identiteten och kulturen är en viktig del av Stockholms stads stadsdelsplanering, genom att förvalta och förstärka värdena. Exempelvis arbetar

Stockholms stad (2018) med Slakthusområdet med aktsamhet för att bevara kulturhistoriska värden för befintliga byggnaders arkitektur, karaktär och struktur. Samtidigt exploateras stora delar av Slakthusområdet där Stockholms stad (2024c) förväntas inrätta nyproducerade bostäder och lokaler.

Stockholm har ett aktivt och brett kulturliv mestadels i innerstaden, men det finns även vitalt kulturliv i delar av stadens förorter (Stockholms stad, 2018). Enligt Stockholms stad (2018) behöver tillgången till kulturutbud och möjligheter till att delta i kulturliv finnas i hela staden. Därför har Stockholms stad (2018) som mål att utveckla kulturlivet från innerstaden ut till nya stadsutvecklingsområden. Att det finns ett brett kulturliv i nytilkomna stadsdelsområden är grundläggande för ett hållbart samhälle, och en grundläggande förutsättning för en levande stad. Likaväl hänger ett brett kulturliv ihop med aktiva stadsrum, att platsspecifika områden har mångfunktionella rum. Liksom Malmö stad (2023a) vill Stockholms stad (2018) att kulturlivet grundas i lokala kulturaktörer och civilsamhällets aktörer där det krävs ett bra samspel mellan Stockholms stads förvaltningar och stadens näringsliv. Vidare betonar Stockholms stad (2018) relevansen i att samverka mellan kulturaktörer, fastighetsägare och byggherrar för att kunna etablera verksamheter som gynnar kulturlivet.

Samverkan med kulturaktörer, fastighetsägare och byggherrar behöver omfatta en fördjupad bild av vilka verksamheter som kan och bör ta plats i såväl befintliga som nya delar av staden. (Stockholms stad, 2018:91)

3.6. Regelverk och miljölagstiftning

3.6.1. Agent of Change Principle

Utanför Sveriges gränser så finns länder med andra regelverk som kan vara mer gynnsamma för kulturverksamheters överlevnad. I London är situationen säregen när det handlar om omgivningsbuller och överlevnadsstrategier för kulturlivet. I denna introduktionsdel är London ett exempel på hur stadsplanerare tillsammans med fastighetsägare och kulturaktörer arbetat fram en förändring för att motarbeta nedläggning, intressekonflikter och utarmning av kulturlivet. Detta har utförts genom att förändra (NPPF) *The National Planning Policy Framework* med att tillägga policyn *Agent of Change Principle* (Bidwell & Yates, 2024).

London har länge haft en stark industri inom nattlivet som har främjat staden arbetsmarknad, ekonomisk tillväxt, turism och stadens renommerade rykte (Bidwell & Yates, 2024). Bara i London har 35 procent av musiklokaler för livemusik stängts ner mellan år 2007 och 2015 på grund av mycket klagomål från bofasta personer (Designing buildings, 2020). Efter Covid-19 pandemins utbrott från och med mars 2020 har mer än 2000 barer, klubbar och restauranger lagts ner i sviterna av pandemins sjunkande besöksstryck (Bidwell & Yates, 2024). Flera åtgärder har gjorts i försök att rädda Londons nattliv genom att exempelvis sänka alkoholskatten, förbättra infrastrukturen gällande transportmöjligheter under nattetid, samt att reformera planerings- och licenseringsregimen (Bidwell & Yates, 2024). Reformeringen syftar främst till att verksamheter som har stort inflytande för natt-, kultur-, eller näringsliv ska ha en större kontroll över att fortsätta bedriva sin verksamhet, trots inskränkningar från andra utomstående parter. Därför har den nya typen av planeringspolicyn 'Agent of Change principle' tagits fram. Innan år 2018 hade bofasta personer, skolor, serviceverksamheter, institutioner eller fastighetsägare förmågan att permanent stänga ner verksamheter om bullernivåer upplevdes som tillräckligt störande och skadlig, oberoende av hur länge verksamheten hade funnits i det geografiskt avgränsade området.

Agent of Change principle är en policy i England som tillämpas för att omgivningsbuller från existerande verksamheter eller nyetablerade verksamheter i ett geografiskt avgränsat område inte ska upplevas som skadliga eller störande (Greater London Authority, 2019). Det är viktigt att påpeka att Agent of Change principle inte är lagstadgad, utan verkar som en policy där olika parter binder sig till en servitutshandling. Där ömsesidiga rättigheter binds till att säkra en ljudisolering, likaväl som bofasta personer får acceptera kulturverksamheter i sitt närområde vid inflyttning (Lotinga, 2019). Detta betyder att antingen *nyetablerade* verksamheter eller bostadsområden, har samma skyldighet som redan *existerande* verksamheter att dämpa bullernivåer som inte stör den andra. Samtidigt är det

möjligt för bofasta personer att gå till rätten och framföra klagomål. Men på grund av avtalsservitutet kommer inte bofasta personer få rätt i dombeslut, så länge inte omgivningsljud överstiger riktvärden som går utanför avtalets ramar (Lotinga, 2019). Om det exempelvis ska byggas ett nytt bostadsområde nära en musiklokal/klubblokal behöver stadsutvecklaren/fastighetsägaren se till att det finns en tillräcklig toleransnivå för byggnaderna redan vid planeringsskedet (Lotinga, 2019). Detsamma gäller för det motsatta. Om en klubbverksamhet vill flytta in till ett bostadsområde behöver policyn tas i beaktande för klubbverksamheten. Policyn är främst en förebyggande skyddsåtgärd som redan vid planeringsprocessen tillämpas för att undvika konflikter sinsemellan inblandade parter. Innan policyn fick sitt genomslag år 2018 var de som var ansvariga för omgivningsbuller de som fick åtgärda olägenheterna. Med policyns verkan sker den ömsesidiga åtgärden att båda parterna ser till att dämpa bullernivåer och rusta upp för bättre ljudisolering.

3.6.2. Miljöbalken (1998:808), FoHMFS 2014:13; 2014:15

Om vi vänder oss tillbaka till Sverige ser regelverken och miljölagstiftningen annorlunda ut för bullriga verksamheter. För att kunna bedriva en kulturverksamhet som medför sig omgivningsbuller behöver verksamheten bedrivas enligt de riktvärden som beskrivs i miljölagstiftningen i 9 kap. 3 § miljöbalken (1998:808). Enligt Boverket (2022a) kan bullerljud vara en miljöstörning som kan påverka människors hälsa negativt. Omgivningsbuller kan upplevas som icke önskvärt ljud och det gäller att stävja hög bullerljudsnivå för att inte riskera skador på människors hörsel (Boverket, 2022a; Riksdagen; 1998). Ansvaret ligger hos den verksamhet som medför omgivningsbuller, att säkerställa så att omgivningsbullret inte når upp till skadliga ljudnivåer för bofasta personer (Boverket, 2022a; Riksdagen, 1998). Folkhälsomyndigheten har därför tagit fram riktvärden för verksamheter för att minimera risken för att omgivningsbuller ska vara skadligt för andra (Folkhälsomyndigheten, 2014). Dels gäller det allmänna råd om höga ljudnivåer (FoHMFS 2014:15) som är riktvärden för verksamheters ekvivalenta ljudnivå, dels gäller det allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13) där ljudmätningar utgår från bostadsrum (Folkhälsomyndigheten, 2014). Dessa riktvärden är viktiga att ta hänsyn till för att kunna driva en verksamhet som medför omgivningsbuller, att missköta dessa riktvärden kan leda till konsekvenser som resulteras i permanent avveckling för exempelvis kulturverksamheter (DN, 2019a; DN, 2024). Miljölagstiftningen ligger i företrädande till bofasta personer, vilket betyder att intressekonflikter kan uppstå om omgivningsbuller är skadligt för bofasta personer (DN, 2019a; DN, 2024, Boverket 2022a). Intressekonflikten har tidigare nämnts som ”klubbödöden”, vilket är en negativ följd av intensifierade intressekonflikter där verksamheter tvingats till avveckling eller förflyttning (DN, 2019a; DN, 2024).

4. Sammandrag av fallstudier

4.1. Fallstudie Slakthusområdet - Kulturkvarteren

1. Slakthusområdets verksamheter

2. Nattklubb Slakthuset

3. Restaurang Solen

7. Fällan

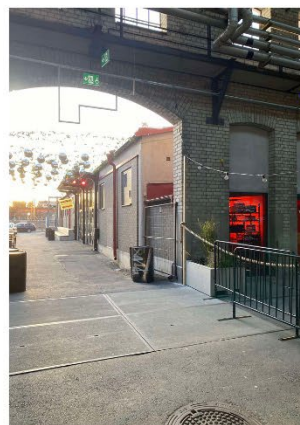
4. Musikbar Hosoi

5. Containerparken

5. Containerparken

6. Förbindelsehallarna

Figur 3. (2024) Kulturkvarteren i Slakthusområdet. Fotograf: André Kinuka.

Figur 4: (2024) Karta över Slakthusområdet. Bildkälla: Flygbild. © Lantmäteriet. SWEREF99™ RH 2000. [Hämtad 2024-10-10] Redigerad av författaren. Skala 1:10000.

Bakgrund

Slakthusområdet tillkom i början på 1900-talet och är beläget söder om Stockholms stadskärna. Likt namnbeskrivningen bedrevs handel och slakt av nötkreatur, får, get, svin och häst i Slakthusområdet (Stockholms stad, 2024a). Området är idag rikskänt för sina kulturhistoriskt värdefulla byggnader, gamla strukturer och historia. I omnejd av Slakthusområdet ligger arenaområdet Globen med tillhörande arenor: Tele2, Hovet, Annexet och Avicii Arena. Arenorna skapar ett högt attraktionsvärde och förstärker kulturlivet i Slakthusområdet med omnejd. Globenområdet (se figur 4) beskrivs som en levande mötesplats med arbetsplatser, handel och service (Stockholms stad, 2024a). Slakthusområdet tillsammans med Globenområdet, Gullmarsplan och Gullmarsplan-Nynäsvägen ligger till grund för visionsbilden av stadsutvecklingsprojektet *Vision Söderstaden 2035* (Stockholms stad, 2024c). Ambitionen med Söderstaden är att skapa en tätare och mångfunktionell stadsdel som länkar samman södra förorter med centrala stadsdelar (Stockholms stad, 2024c).

I nuläget (år 2024) är Slakthusområdet under en omvandlingsprocess som omfattar kulturliv, handel, bostadsförtätning och företagande (Stockholms stad, 2024a). Den tidigare tongivande handeln och slakt av köttprodukter har till större del flyttats ut till Larsboda i Farsta. Tanken är att Slakthusområdet ska gå från ett renodlat verksamhetsområde till en blandad stadsdel där bostäder, företagare, handel och kultur ska samexistera (Stockholms stad, 2017). Strukturer och andra berikande kännetecken av Slakthusområdet ska finnas kvar vid transformationen för att inte gå från områdets unika identitet och karaktärsdrag. Visionen för Slakthusområdet är att bevara gamla industrilokaler som ska renoveras och restaureras för att kunna bedriva musikverksamheter, restauranger, handel, kontor och service i bottenvåningar (Stockholms stad, 2017). Gamla industrilokaler ska samexistera med nyproducerade lokaler och bostäder som i nuläget ännu inte etablerats i Slakthusområdet.

Gammalt och nytt ska existera sida vid sida för att bygga vidare på stadsdelens historiska djup. Stadsdelen ska tillåtas spreta och ska kunna förändras och påverkas på boendes initiativ och av stadens tillfälliga behov. Det offentliga rummet ska bjuda in till aktivitet och deltagande, oberoende av ekonomiska förutsättningar. En mångfald av boendeformer ska finnas (Stockholms stad, 2015:10).

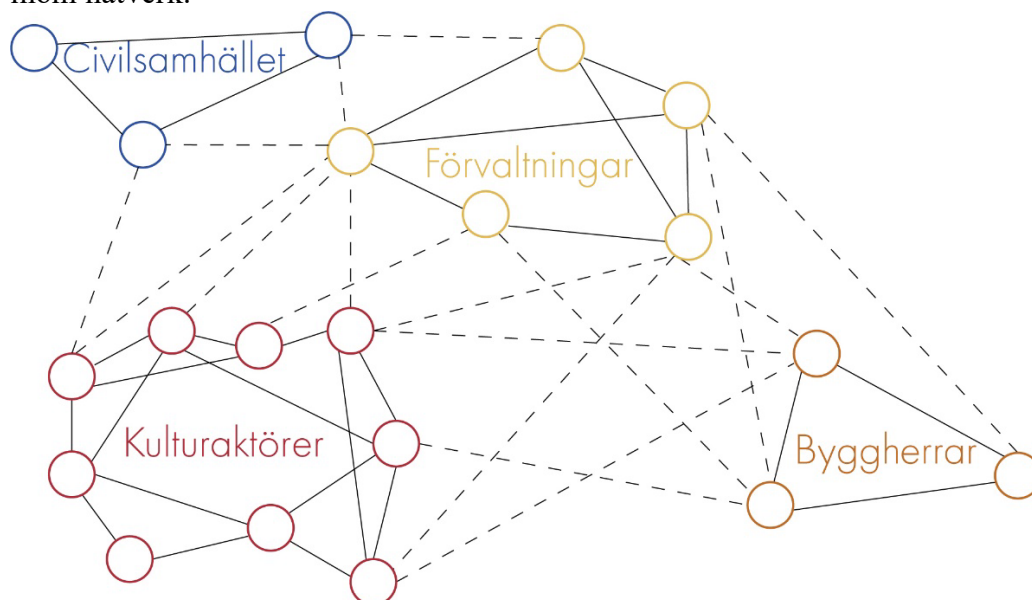
Slakthusområdets planeringsprocess delas in i 11 detaljplanetapper varav varje etapp har en eller flera detaljplaner. Hittills är etapp 1 den mest utvecklade, där detaljplaner har fått laga kraft och flera kvarter byggstartat. *Ettapp 2A – Kulturkvarteren*, är den etapp som är mest relevant att undersöka för fallstudien. Kulturkvarten omfattar en plan på cirka 110 000 kvadratmeter som ska erbjuda service, kontor, skola och bostäder, med ungefär 40 000 kvadratmeter ny bebyggelse (Stockholms stad, 2024a). Tidsplanen för Kulturkvarteren är omkring 5 år med start från och med oktober år 2020 till hösten år 2025, och under år 2025 sker byggstart av gator, torg och parker (Stockholms stad, 2024a).

Det som är särskilt intresseväckande med Kulturkvarteren är att kulturlivet redan flyttat in i området, innan planprogrammet påbörjades runt år 2017 (Kihlberg, 2024). Flertal kulturella och kreativa näringar har florerat i Kulturkvarteren sedan dess och har därav varit en tongivande utgångspunkt i stadsdelsplaneringen (Stockholms stad, 2021). De kulturella och kreativa näringarna, tillsammans med arenaområdet bidrar till att Slakthusområdet är en plats som lockar många besökare (Stockholms stad, 2021). Eftersom kulturlivet florerar och har en förankrad plats i Slakthusområdet problematiserar det frågan om bostadsbebyggelse inom området.

4.1.1. Policy Arrangement Approach

Aktörer/Föreningar

Inom samverkansprocesser för Kulturkvarteren finns många olika aktörer som samverkar för att upprätta och utveckla det kulturliv som finns där i dagsläget. De aktörer som har stort inflytande över Slakthusområdets kulturliv har jag valt att sätta samman som kulturaktörer, förvaltningar, civilsamhället och byggherrar. Kulturaktörerna är dels de som redan är etablerade på platsen idag, dels de som vill etablera sig i framtiden. Nedan (se figur 5) illustreras hur dialogföringen kan ske inom samverkan. Dialogerna innebär många inblandade aktörer som kommunicerar inom nätverk.

Figur 5: (2024) Samverkansmodell för inblandade aktörer. Illustration av författaren.

Civilsamhället

Inom samverkansprocesser inkluderas civilsamhället som en viktig del i dialogerna kring hur kulturlivet ska utvecklas i Slakthusområdet. Civilsamhället kan dels ses som kulturkonsumenter där civilsamhället är den centrala delen av kulturlivets fortskridande. Civilsamhället kan även ses som den yttre kraften som påverkar kulturlivets utbud och efterfrågan, dock inkluderas civilsamhällets åsikter och yttringar som mest under tidiga planeringsskeden. Inkluderingen sker i form av olika dialoger där exempelvis medborgardialoger är ett viktigt forum för att påverka kulturlivets utveckling.

Kulturaktörerna

Kulturaktörerna står för det kulturella utbudet och ser till att möta den kulturella efterfrågan för kulturkonsumenterna på den fysiska platsen. Inom Kulturkvarteren i Slakthusområdet finns idag kulturaktörerna: Hosoi, Distriktfem, SOLEN,

Stockholm Roast, Swahili street food, Afrika Sthlm, Slaktkyrkan, Containerparken och Bar Montan (Atrium Ljungberg, 2024a). Dessa kulturverksamheter erbjuder restaurang, bar, professionell livemusik, lyssningsbar, evenemang, konserter, utställningar och kafé åt kulturkonsumenter (ibid). Vid benämning av Kulturkvarterens kulturaktörer är det de tidigare nämnda aktörerna (se tabell 3) som beskrivs via ett sammansatt uttryck. Detta görs för att enklare kunna referera till den involverade konstellationen och listan nedanför.

Aktörer	Kulturverksamhet	Fastighetsägare	Byggnadsbeteckning
Hosoi	Lyssningsbar	Atrium Ljungberg	Förbindelsehallarna
DistriktFem	Kulturdistrikt	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
SOLEN	Restaurang	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
Stockholm Roast	Café	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
Swahili Street Food	Restaurang	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
Afrika Sthlm	Restaurang	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
Bar Montan	Bar	Atrium Ljungberg	Slakthushallarna
Slaktkyrkan	Nattklubb	Atrium Ljungberg	HUS 7
Containerparken	Pop-up	Atrium Ljungberg	HUS 33

Tabell 3: lista över aktörer i Kulturkvarteren. (2024). Illustrerad av författaren.

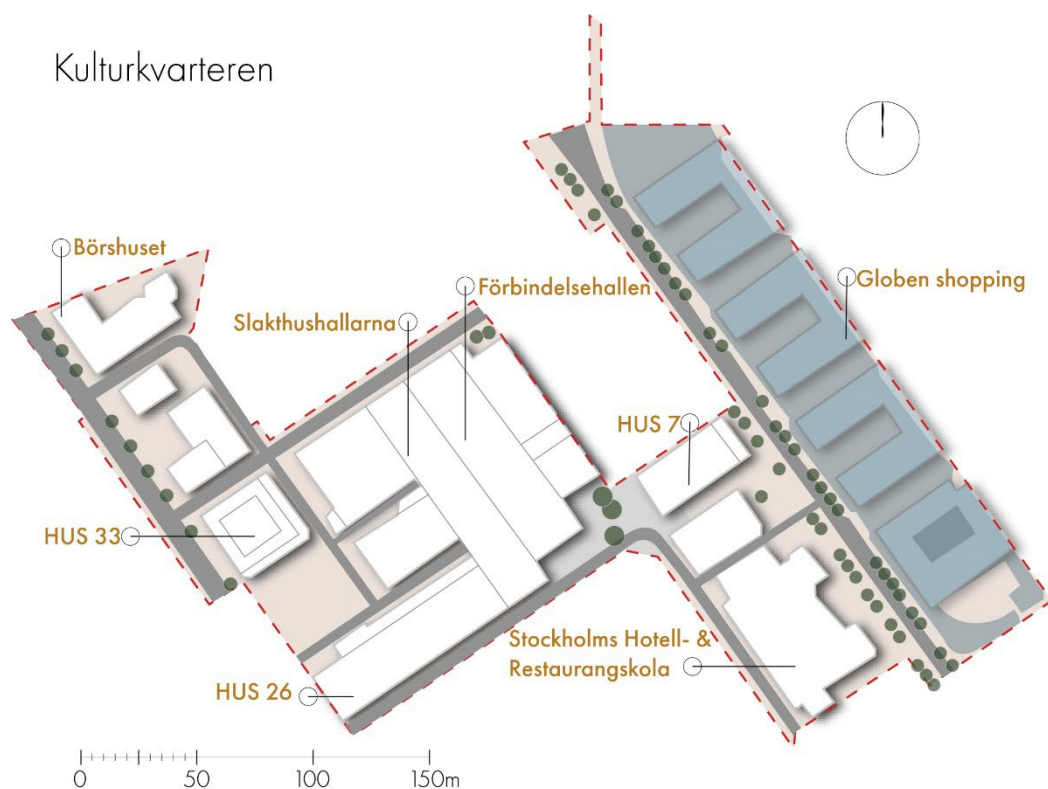
Förvaltningar

Inom samverkansmöten finns en stor andel representanter från olika förvaltningar i Stockholms stad. De involverade aktörerna i Stockholms stads förvaltningar är: stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, kulturförvaltningen och miljöförvaltningen. Även kulturnämnden har representanter som tar ställning i beslutsfattande vilket i detta fall berör den kulturella utvecklingen, genom exempelvis finansiellt stöd. Den gemensamma målbilden om att Kulturkvarteren ska vara ett kulturdrivet område är övergripande för dialogföringen (Stockholms stad, 2015). Förvaltningar har även ansvar för tekniska och sakkunniga frågor som förvaltningarna driver för att kunna genomföra de gemensamma målen. Detta tas vidare till kommunens nämnder, vars övergripande ansvar är att ta beslut om målbilden och dess riktlinjer för kulturlivet. Ur ett maktbalanserat perspektiv innebär det att kommunen besitter en maktposition som står sig högre upp än de andra aktörerna. Detta åsyftar även till planmonopolet. Dock behöver inte maktbalansen vara definitiv. Syftet med samverkan är trots allt att gemensamt uppfylla målsättningar för att främja ett aktivt kulturliv. Detta exemplifieras genom två representanter från Stockholms stads kulturförvaltning, så kallade kulturlotsar, som har ansvar att medla och bygga broar mellan olika aktörer. Då en kulturetablering kräver kunskaper inom exempelvis tillstånds- och bygglovsfrågor, kan kulturaktörer upplevas som lekmän. Därför finns kulturlotsar som möjliggör och underlättar processen för att främja kulturetablering och möta olika aktörers intressen.

Byggherrarna

I Slakthusområdets Kulturkvarteren sker samverkan främst med byggherrarna Atrium Ljungberg, Corem och Sisab. Gällande kulturutvecklingen så har kommunen överlåtit ansvar till byggherren Atrium Ljungberg, där de själva fått ansvar över att välja sina hyresgäster. Atrium Ljungberg står som ägare till majoriteten av fastigheterna i Kulturkvarteren och har därför präglat kulturlivets etablering med stora investeringar för kulturetablissemang (Atrium Ljungberg, 2024a). Ett stort ansvar ligger hos Atrium Ljungberg att erbjuda ett kulturliv som är platsspecifikt och matchar Kulturkvarteren. Atrium Ljungberg har av den anledningen valt ut vilka de vill ha som kulturaktörer/hyresgäster för att sträva efter både kommunens och företagets ambitioner för att säkra kulturlivet på långsikt (ibid). Planeringsstrategin kan av den anledningen ses som marknadsmässig för kulturlivets utveckling.

Mycket av musiklivet har ju faktiskt hänt efter planprogrammet togs fram, det ska man också ha med sig. Vi ser det som spännande grund att bygga en stadsdels kring, det är någonting som drar till sig människor. (Kihlborg, 2024)

Figur 6: (2024) Karta över Kulturkvarterens fastigheter och mark. (2024) Illustration av författaren.

Resurser & makt

Inom den analytiska modellen tolkas *resurser* som mark- och byggnadsanläggning som kan finnas till förfogande. Resurser tolkas även som finansiella investeringar som görs för att kunna etablera och bevara kulturlivet. Inom Kulturkvarteren ingår fastigheterna Börshuset, Slakthushallarna, Förbindelsehallen, HUS 7, Stockholms hotell- och restaurangskola, Globen shopping samt HUS 33 (Containerparken) – som är en markanläggning med tillfällig container-konstellation för pop-up verksamhet (Atrium Ljungberg, 2024b). Containerparken är en flexibel yta som har varierade funktioner. Containerparken kan dels vara ett festivalområde under sommartid, det kan även vara en öppen torgyta/mötesplats under vintertid när verksamheterna är stängda (ibid). Samma gäller för Förbindelsehallen. Här finns evenemang och tillställningar där verksamheter hålls öppna under vissa perioder.

Kulturkvarteren består av många kulturhistoriska byggnader från 1910-talet och detaljplanen ska säkerställa att kulturklassade byggnader har särskilda skyddsbestämmelser och en respektfull komplettering av ny bebyggelse (Stockholms stad, 2024a). Sedan år 2018 har Atrium Ljungberg tagit över många av de kulturhistoriska byggnaderna som präglar Slakthusområdet i uppdrag från Stockholms stad (Atrium Ljungberg, 2022). Många av de byggnader som idag har

kulturaktörer som hyresgäster har genomgått omfattande renoveringsprojekt, där både AIX arkitekter och Atrium Ljungberg varit ansvariga byggherrar. Atrium Ljungbergs ekonomiska kapital har haft en betydande roll för den kulturella tillväxten i Kulturkvarteren. Bland annat står Atrium Ljungberg bakom en ekonomisk satsning på 10 miljarder kronor för att realisera den kulturella visionen gemensamt med Stockholms stad (Atrium Ljungberg, 2022). När nyproducerade bostäder etablerats kommer resursfördelningen att förändras eftersom kulturverksamheter och arbetsverksamheter som finns på platsen idag kommer att behöva anpassa sig till förändringen.

Spelregler

Det finns olika styrande riktlinjer, allmänna råd och tillstånd som är avgörande för kulturlivet, vilket i detta fall undersöks inom Policy Arrangement Approachs dimension *spelregler*. Under samverkansprocesser och kulturetablering är det viktigt att förhålla sig till miljölagstiftningen i 9 kap. 3 § miljöbalken (1998:808), Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13), bygglovstillstånd, serveringstillstånd och detaljplaneringen. Dessa kan anses vara mer formella regelverk. Sedan finns även de informella riktlinjerna som styr planeringen av kulturlivet. Dessa kan vara planprogram vars syfte är att sträva mot målbilder och visioner. Exempelvis kan det vara kulturanalyser av Slakthusområdet: *Slakthusområdets kulturplattform (2021)*, *Slakthusområdet – en kulturlivsundersökning (2015)*, *Program för Slakthusområdet (2017)*. De informella gemensamt med de formella riktlinjerna stödjer de argument och de praktiska delarna av hur planeringsarbetet ska drivas.

Till att börja med är de formella regelverken inte bara riktlinjer, utan de är avgörande att följa för att kunna etablera det tilltänkta kulturliv som ska inrättas i Kulturkvarteren. Under samverkansprocesser är riktvärden från FoHMFS 2014:13 särskilt viktiga att ta hänsyn till eftersom ansvaret av omgivningsbuller ligger hos kulturutövaren och hyresvärden. Deras huvudsakliga uppgift är att följa miljöbalken (1998:808) för att undvika potentiella klagomål. Detaljplanen går per se att förändra för att säkerställa kulturlivets överlevnad, fram tills den får laga kraft. Detaljplaneringen kring Kulturkvarteren är en oavslutad process som fortgår i dagsläget (år 2024) där detaljplanen just nu är under granskning (Kihlberg, 2024). Därför finns inte särskilt mycket uttalande att ta hänsyn till gällande bestämmelser för hur kulturlivet ska säkerställas.

Miljöbalken (1998:808) är strikt och i princip oföränderligt för särskilda ändamål. Eftersom riktlinjerna kring miljöregler är beständiga finns en risk att kulturaktörer förlorar sin verksamhet om inte verksamheten bedrivs enligt riktlinjerna. Främst handlar riktvärdena om att hålla bullernivån begränsad, där inomhusnivån ej får

överstiga 25 dB (Folkhälsomyndigheten, 2014). Hittills har inte kulturverksamheterna varit hotade på något sätt, då bostäder inte ligger nära nog för att bli störda av omgivningsbuller från Slakthusområdets Kulturkvarteren. Det är svårt att förutse om riktvärdena kommer hållas inom dess ramar från Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13) eftersom det ännu inte finns bostäder på plats och mätningar endast är uppskattningar.

Bygglov och detaljplanering är viktiga regelverk att ta hänsyn till för att kunna planera, bygga och genomföra kulturverksamhet för ett geografiskt avgränsat område. Det går att styra detaljplanen för att förebygga eventuella intressekonflikter som kan uppstå vid samexistens av olika funktioner. Exempelvis har Stockholms stad (2024a) en strategisk bestämmelse om vart kontorsfastigheter ska byggas i angränsning till kulturverksamheter. Genom att jobba proaktivt och i tidigt stadiet planera för hur kulturlivet ska säkerställas och utvecklas finns utrymme för justeringar för exempelvis detaljplanens utformning eller god tid för bygglovsansökan (Narvaja, 2024).

De informella riktlinjerna, det vill säga vad som uttrycks i översiktsplanering och planprogram, ligger även till grund för samverkan. Dessa riktlinjer är mer abstrakta förhållanden och därav mer flexibla. Målbilden som funktionsblandad stadsdel, med samexistens av boenden, service, verksamheter och kultur kan enkelt glorifieras och i verkligheten handla om att överbelasta områdets resurser. Kulturlotsen Narvaja (2024) menar att visioner kan vara abstrakta, och att det till sist kommer ner till lagar och regler för att förverkliga informella riktlinjer.

Det är lätt att sätta mål och visioner med ett område att ”här får det vara livat”. Sen kommer det ner till lagar och regler, då spelar det ingen roll vad man sagt tidigare. Man måste verkligen planera ett område med att förverkliga visionen högt upp på listan. (Narvaja, 2024).

Diskurser

Dialoger och kommunikation som tillgodoses under samverkansprocesser är det som främst beskriver dimensionen *diskurser*, för att uppnå de gemensamma målen och för att främja kulturlivet i Kulturkvarteren. Här har kulturförvaltningens ’kulturlotsar’ ett viktigt ansvarsområde att värna om kulturlivets betydelse och utvecklingen för Kulturkvarteren. Narvaja (2024) menar att inom samverkansdialoger förs samtal exempelvis för att fördjupa förståelsen kring kulturliv. Att förstå vad musikverksamhet, kulturverksamhet och omgivningsbuller innebär är grundläggande för att kunna utveckla kulturlivet (Narvaja, 2024). Från Kulturförvaltningens håll anordnas så kallade ’kulturforum’ cirka 3–4 gånger

årligen. Kulturforum finns till för att samverka, diskutera nulägesrapporter, upplysa och skapa relationer till varandra. Här har kulturlotsar ett viktigt inspel att ”agera som medlare och försöker hitta gränssnitt där frågor kan mötas som en slags common ground” (Narvaja, 2024). Möten som äger rum under Kulturforum handlar om att låta kulturaktörer och fastighetsägare få höras och göra sig förstådda i syfte att främja kulturlivet tillsammans med kulturförvaltningen (Narvaja, 2024).

Vi har dessa möten för att hitta dels samarbeten, dels sprida kunskap om varandras utmaningar eller om det är gemensamma mål. Så att det är bra form att ha återkommande möten där aktörer från olika delar lär känna varandra och förstå och ser tydliga sätt för möjliga samarbeten att - kan *ni* göra en fasadmålning, då finns den kontakten redan mellan fastighetsägare och graffitikonstnärer. (Narvaja, 2024).

För att Slakthusområdets Kulturkvarteren ska upprätta ett aktivt kulturliv förs dialoger främst sinsemellan kulturaktörer, byggherrar och kommunala representanter. Men dialog med civilsamhället är också en viktig del av Slakthusområdets kulturutveckling. Exempelvis hålls dialoger årligen mellan civilsamhället och kommunala representanter under *Slakthusdagen* (Stockholms stad, 2024a). Civilsamhället får även tillfälle att tycka till i samråd där argument och åsikter om ett aktivt kulturliv uttrycks (Stockholms stad, 2024a). För att inkludera civilsamhället ytterligare erbjuds även allmänna rundvandringar och visningar i Slakthusområdet, där medborgares synpunkter betonats (Stockholms stad, 2024a).

Fördjupad information från intervjuer

Under fallstudien genomfördes intervjuer med två nyckelpersoner som är involverade i samverkansprocesser för Slakthusområdet och Kulturkvarteren. Dessa intervjuer gav mig en chans att fördjupa följdfrågor som låg utanför ramen av den analytiska modellen kring samverkan, planering och dialogföring. Lovisa Kihlberg – Stadsplanerare inom Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad samt Lukas Narvaja – Kulturlots inom Kulturförvaltningen Stockholms stad är två nyckelpersoner som förklarar hur deras förvaltningar arbetar tillsammans med andra aktörer i en samverkan för att uppnå dem gemensamma målen. I detta avsnitt beskrivs metoder, roller och dialoger i en sammanfattande form.

Fastighetsägarna Atrium Ljungberg har ett stort ansvar för att utveckla och bevara det kulturliv som finns i Slakthusområdet idag. Att just Atrium Ljungberg fick uppdraget menar Kihlberg (2024) främst berodde på att de tidigare haft liknande uppdrag och god erfarenhet av exempelvis utvecklingen av Sickla industriområde. Atrium Ljungberg har tidigare visat sig vara framgångsrika med att bevara kulturliv för en geografiskt avgränsad plats. Förtroendet till byggherrarna är således viktigt

och det har sedan start varit starkt. Här menar även Narvaja (2024) att byggaktörerna tänker långsiktigt när de driver igenom en detaljplan: ”i Slakthusområdet är det ju såklart Atrium Ljungberg som har sett värdet i att ha mycket musik- och kulturverksamheter och gör sina planer, förhoppningsvis i linje med att det ska funka i längden” (Narvaja, 2024). Den gemensamma visionen spelar stor roll. Den finansiella satsningen har även tagits på allvar, och resulterat i en rejäl upprustning för att kunna bedriva kulturverksamheter.

En viktig del att komma ihåg är att vi som kommun inte kan göra det här själva. Vi kan ge förutsättningar för kulturliv, men det är fastighetsägare som hyr ut lokalerna. Atrium Ljungberg har gjort ett jättebra jobb med att få dit rätt hyresgäster, dels klubbar, dels restaurangerna. De skapar en viss förväntan vilket är bra för dem men också höjer värdet för hela stadsdelen. (Kihlberg, 2024).

Strategin för kulturbullret är en viktig skyddsåtgärd i planeringen för att undvika intressekonflikter. Kihlberg (2024) berättar att service, kontor och arbetsplatser gärna får angränsa till kulturverksamheter. Detaljplanen kan berätta om vart det ska placeras ut bostäder, men inte specificera vilken typ av boende. Kihlberg (2024) menar att bostadskvarteret i Kulturkvarteren kan komma att fungera som ”long stay” boenden, alltså en längre boendeform på hotell eller tillfälligt boende. Detta planeras i syfte att minimera potentialen för bullerljudskonflikter och för att värna om kulturverksamheterna som finns på platsen idag. Det handlar även om människors toleransnivå för att bli utsatta för omgivningsbuller. Kanske är det så att människor som valt tillfälliga boenden har en högre toleransnivå än bofasta personer.

[...] jag tänker att befintliga kulturverksamheter och nya verksamheter, arenorna och små scenerna gör mycket åt hela stadsdelen, att det är en stadsdel med scener och kulturhändelser. Det drar till sig varandra och skapar mer kulturliv genom att samverka och klustra. Man hoppas att de som flyttar hit är medvetna om det. (Kihlberg, 2024)

Bullerljudsfrågan är såklart ett komplext ämne att ta sig an, i synnerhet när bostadsintresset samt bostadsbristen har ett högt tryck och är aktuell för Slakthusområdet. Mätningar och analyser av omgivningsbuller har gjorts av Stockholms stad där de använt sig av tidigare referensprojekt där Norra Djurgårdsstaden har använts som plats för hamnverksamheten (Kihlberg, 2024). Från referensprojekten har de fått bättre kunskap om låg- och högfrekvent omgivningsbuller som kan upplevas störande. Detta har genomförts i hopp om att kunna isolera omgivningsbuller från Kulturkvarterens verksamheter. När det gäller omgivningsbuller från musikanläggningar görs mätningar från inomhusnivåer

enligt FoHMFS 2014:13, vilket betyder att det finns mycket ljudisolerande åtgärder som kan tillämpas i fasaden (Kihlberg, 2024). Eftersom visionen för Slakthusområdet är att bli en funktionsblandad stadsdel, har Stockholms stad arbetat driftigt med att få in blandade funktioner. Här menar Kihlberg (2024) att kommunen vill ge goda förutsättningar för musik- och kulturlivet genom att tillåta kontorsverksamheter närmast kulturverksamheter, i stället för nyproducerade bostäder. Bullerutredningen argumenterar för att strategiskt positionera ut bostäderna för att kunna samexistera med andra verksamheter. En viss typ av ”zonering” har ingått i planeringen, alltså att planera mer specifikt vart musik- och kulturliv ska få ta plats. Att flytta bostäder till andra delar av Slakthusområdet är mer problematiskt då ytan är begränsad (Kihlberg, 2024). Vidare menar Narvaja (2024) att när Stockholm växer så måste det finnas förutsättningar för kulturella verksamhet. Samtidigt menar Kihlberg (2024) att det finns mycket potential för musik- och kulturverksamhet i bottenvåningarna för fastigheterna i Slakthusområdet. Att anlägga en musiklokal i ett annat kvarter eller nybyggnation innebär då en anpassning, för att inte störa grannarna.

Narvaja (2024) menar att samverkansprocesser är ett brokigt och komplext förlopp där inblandade aktörer har gemensamma intressen samtidigt som många är inblandade. Det händer ibland att det blir svårt att komma överens när vissa frågor inte ligger på någons särskilda bord. Inblandade aktörer har sina ansvarsområden för att säkerställa kulturlivet, men att definiera att ”det ska vara en levande stadsdel” kan vara mer abstrakt än konkret. För vad är det egentligen för kulturliv som planeras för? Narvaja (2024) menar att viss typ av kulturliv kräver viss typ av infrastrukturell planering, exempelvis gällande gatufester, loppmarknader, eller konserter. Kulturlivet är brett, och det är inte alltid en samstämdhet vad man vill eller kan möjliggöra ”det kan handla om kostnader eller praktiska frågor som det inte finns en plan för” (Narvaja, 2024).

Ju bättre grundplattan är, ju tydligare ansvarsfördelningar som finns mellan förvaltningarna och aktörerna i området, vad faller på fastighetsägarna, vad faller på trafikkontoret och så vidare desto bättre. Det är svårare att utdela ansvar i efterhand. (Narvaja, 2024).

Avslutningsvis menar Narvaja (2024) att det är viktigt med både ett permanent kulturliv och ett tillfälligt kulturliv. Att ha spelplatser och scener för tillfälliga kulturverksamheter, som exempelvis ’Containerparken’ är ett viktigt inspel för ett levande kulturliv. Både ett spontant och planerat kulturliv skapar en dynamik och lämnar plats ”åt det oväntade, att det inte är allt är för hårdplanerat, att det finns luft i systemet för saker att uppstå.” (Narvaja, 2024).

4.2. Fallstudie Sofielunds kulturområde

1. Graffitihangaren

2. Norra Grängesbergsgatan

6. Kampen

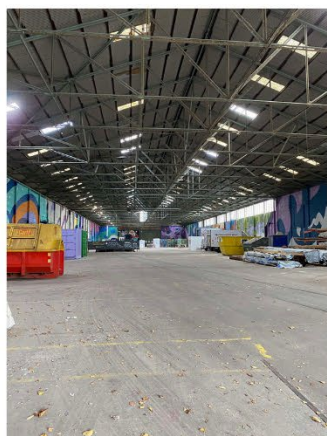
3. Graffitihangaren

7. Plan B fr. utsidan

4. Royal Pool Hall

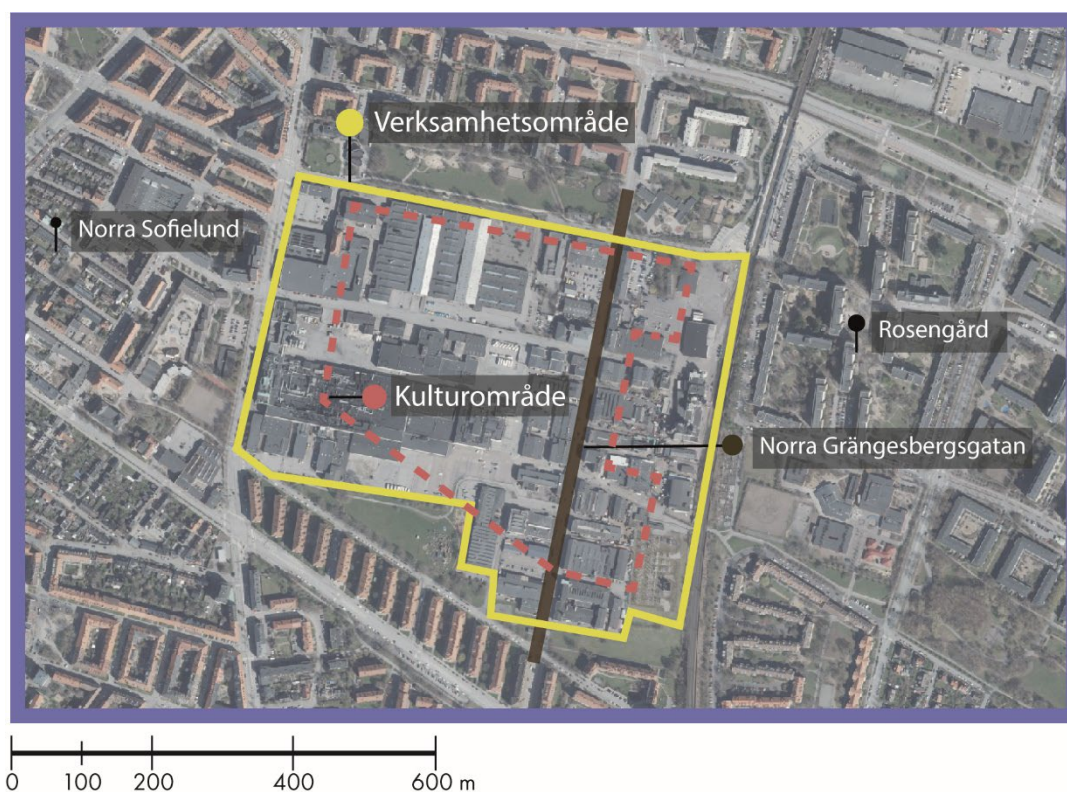

5. Graffitihangaren fr. insidan

8. Annelundsgården

Figur 7. (2024) Sofielunds Kulturområde. Fotograf: André Kinuka.

Figur 8: (2024) Karta över Sofielund Bildkälla: Flygbild. © Lantmäteriet. SWEREF99™ RH 2000. [Hämtad 2024-10-04] Skala 1:10000 Redigerad av författaren.

Sofielund har en säregen historia av den industriella utvecklingen i Malmö (Malmö stad, 2021a). Området tillkom i början på 1900-talet som ett verksamhetsområde för industrin i Malmö. Sofielunds verksamhetsområde har fortsatt expanderats fram till åren 1975–1980 då flera verksamheter lades ner (ibid). Många verksamheter har varit betydelsefulla för Malmös ekonomi och tillväxt och idag finns exempelvis bageriet Pågen AB i området som är det mest tongivande företaget (ibid).

År 2021 presenterades planprogrammet PP6053 (*Sofielunds Verksamhetsområde År 2040*) i samband med att en kulturljudzon fick ett godkännande för Sofielunds kulturområde (Malmö stad, 2021a). Kulturljudzonen är som en skyddsmekanism för kulturlivet. Kulturljudzonen verkar dels för att säkerställa industri- och kulturverksamhet genom att ge tillåtelse att bullra enligt med Folkhälsomyndighetens riktlinjer, dels för att undvika intressekonflikter genom att bostadsetablering ej får ske inom områdets avgränsning. Initiativet till införande av en kulturljudzon är en djärv och modern satsning av stadsutveckling, i det avseende att ingen stad i Sverige tidigare har inrättat en kulturljudzon (Skånska Dagbladet, 2021). Verksamhetsområdet i Sofielund kan delas in som följande: Sofielunds *industriområde* och Sofielunds *kulturområde* (figur 8). Sofielunds *industriområde* omfattar en större gräns som gäller mellan Nobelvägen, Lönngatan, järnvägsleden,

Annelundsgatan och Ystadvägen. Sofielunds *kulturområde* är i mindre omfattning och utgör Kulturljudzonens gräns. Enligt Malmö stad (2023a) ska Sofielund utvecklas till ett blandat kultur-, fritids- och näringslivscentrum, med inslag av handel, caféer, musikklubbar, nattklubbar och restauranger. Gällande kulturutveckling är det främst inom kvarteren Kampen och Intäkten (se figur 9) som i huvudsak ska upplåtas för kultur- och fritidsändamål (Malmö stad, 2023a). Malmö stad (2018) vill även att kulturutvecklingen ska ta plats längs Norra Grängesbergsgatan, där det idag finns kulturverksamheter (Malmö stad, 2018).

Enligt Malmö stad (2023a) är det av yttersta vikt att bevara det arkitektoniska uttryck som finns där idag och inte förändra områdets karaktäristiska drag (Malmö stad, 2023a). Malmö stad (2023a) vill i stället att den nuvarande industriella arkitektur som idag finns där, ska stärka områdets karaktär och struktur. Målbilden av Sofielund beskrivs som att ”år 2040 ska området vara Malmös mest betydelsefulla och dynamiska kultur-, fritids- och näringslivscentrum” (Malmö stad, 2021a: 3).

Malmö stad (2021a) anser att föreningslivet i Sofielund är särskilt starkt och är en dragningskraft för området. Återigen är Kampen (se figur 9) ett intressant utvecklingsområde, där Malmö stad (2021a) beskriver Kampen som ”en destinationspunkt med ett starkt kapital, där föreningslivets aktiviteter är huvudattraktionen och där olika socioekonomiska grupper i staden möts” (Malmö stad, 2021a: 10). Kvarteret Kampen består av sammansatta fastigheter med en stor markanläggning längs Enskifteshagen. Kampen är dels inriktad på barn- och ungdomsverksamheter och beskrivs som navet för kultur- och fritidslivet i Sofielund (ibid).

Det fanns år 2021 runt 300 registrerade verksamheter och runt 2000 arbetsplatser i Sofielund (Malmö stad, 2021a). Något som gör Sofielund särskilt attraktivt för föreningar och andra näringsidkare är de låga hyrorna, vilket Malmö stad (2021a) värnar om. Malmö stad (2021a) menar att det finns en stor tillgång för föreningar och näringsidkare att bedriva sina verksamheter i Sofielund, och att kommunen vill möjliggöra etableringen genom att hålla hyreskostnaderna låga.

Norra Grängesbergsgatan har en särskilt stor betydelse för Sofielund då den årliga gatufestivalen NGBG-festivalen arrangerats där sedan år 2016 (Malmö stad, 2018). Festivalen har sedan dess vuxit organiskt och kan locka till sig upp emot 50 000 besökare (Sydsvenskan, 2024d). *Föreningen NGBG*, som är en ideell organisation, står som huvudarrangör för gatufestivalen och flera aktörer medverkar under ideella förhållanden. NGBG-festivalen utgår från en medskaparkultur genom att vara en öppen festival där kulturaktörer uppmuntras att engagera sig eller medverka

för att alstra den kulturella tillställningen (Malmö stad, 2021a). Inom målbilden för år 2040 förväntas Föreningen NGBG verka som en paraplyorganisation och upprätthålla besöksintensiva arrangemang och festivaler som gynnar staden (Sydsvenskan, 2024e). Här är deltagarkultur ett ledord, som har en viktig social aspekt för att skapa en trygg, sammanhållen och levande stadsdel (Malmö stad, 2021a).

4.2.1. Policy Arrangement Approach

Aktörer/Föreningar

Sofielunds kulturområde är uppbyggt på många olika aktörer. Särskilt starkt är näringslivet med de industriella verksamheter som bedrivs. Samtidigt finns ett starkt föreningsliv, med varierande fritids- och sportsysselsättningar så som parkour, klättring eller kampsport. Föreningslivet inom Sofielunds kulturområde inriktar sig till unga, barn och vuxna. I Sofielunds kulturområde finns även många kreativa näringar inom musikproduktion, dans och konst. De aktörer som främjar Sofielunds kulturutveckling är sammansatta som civilsamhället, kulturaktörer, förvaltningar och byggherrar.

Kulturaktörer och civilsamhället

Utifrån ett kommersiellt perspektiv av kulturlivet i Sofielunds kulturområde är de verksamma kulturaktörer som finns på plats idag: Plan B, Annelundsgården, Abo Ali köket, Hum Hum och Royal Pool hall. Från studien uppenbarades de mest tongivande och karaktärsinflytande kulturaktörer: Plan B, Annelundsgården, NGBG och Graffitihangaren. Förvisso är *Graffitihangaren* en ideell rörelse, likaväl är *Föreningen NGBG* en ideell organisation. Tilläggningsvis har Föreningen NGBG flyttat ut till det närliggande området Augustensborg, men agendan står sig densamma, att utveckla kulturlivet kring Norra Grängesbergsgatan. Med det sagt har de haft, och har fortfarande en betydande roll för kulturlivets utveckling. Genom att ha nära dialog med Malmö stads förvaltningar, andra kulturaktörer och civilsamhället har de lyckats med många kulturella initiativ som har berikat kulturlivet (Kulturljudzon, 2024; Von Andreasson, 2024). I Sofielunds kulturområde bidrar både ideella organisationer och kommersiella kulturverksamheter till att stärka det kulturella ekosystem som finns där idag. Det är svårt att utesluta det ena över det andra. Under fallstudien uppenbarades det att det är en komplex relation som samexisterar mellan civilsamhället och kulturaktörer.

Aktörer	Kulturverksamhet	Fastighetsägare	Byggnadsbeteckning
Abo Ali köket	Restaurang	Privatperson	Masugnen
Annelundsgården	Konsert/Musik	Avebe	Annelundsgården
Graffitihangaren	Konstanläggning	MKB Fastighets AB	Kampen/Hangaren
Hum Hum	Restaurang	Ashirson Fastighets AB	Spelet
Plan B	Nattklubb/Konsert	Eroom Fastigheter	Malmkrossen
Royal Pool Hall	Restaurang & Bar	MKB Fastighets AB	Intäkten

Tabell 4: (2024) Lista över kulturaktörer i Sofielunds kulturområde.

Förvaltningar

I Sofielunds kulturområde har Malmö stad flera förvaltningar som är involverade i samverkansprocesser. Här finns representanter från kommunens stadsbyggnadskontor, fastighets- och gatukontoret, kulturförvaltningen samt Stadskontoret omvärld- och näringsliv. Likt Stockholms stad, har Malmö stad två kulturlotsar inom kulturförvaltningen som har större fokus än resterande förvaltningar på just kulturlivets utveckling, i detta fall Sofielunds kulturområde. Kulturlotsarna för dialoger och kommunikation mellan fastighetsägarna och kulturaktörerna genom att stödja och hjälpa till med sakkunniga och tekniska frågor. Flera av Malmö stads förvaltningarna hjälper även till med att finansiera kulturlotstjänsten så den kulturella utvecklingen kan fortgå i form av samverkan. För långsiktig och hållbar samverkan behöver kulturförvaltningen samarbeta med flera förvaltningar och ha återkommande dialoger med fastighetsägare (Matsumoto, 2024). Här finns även stadsbyggnadskontoret med i samverkansprocessen för att hjälpa fastighetsägare med nya detaljplaner eller bygglovsansökan.

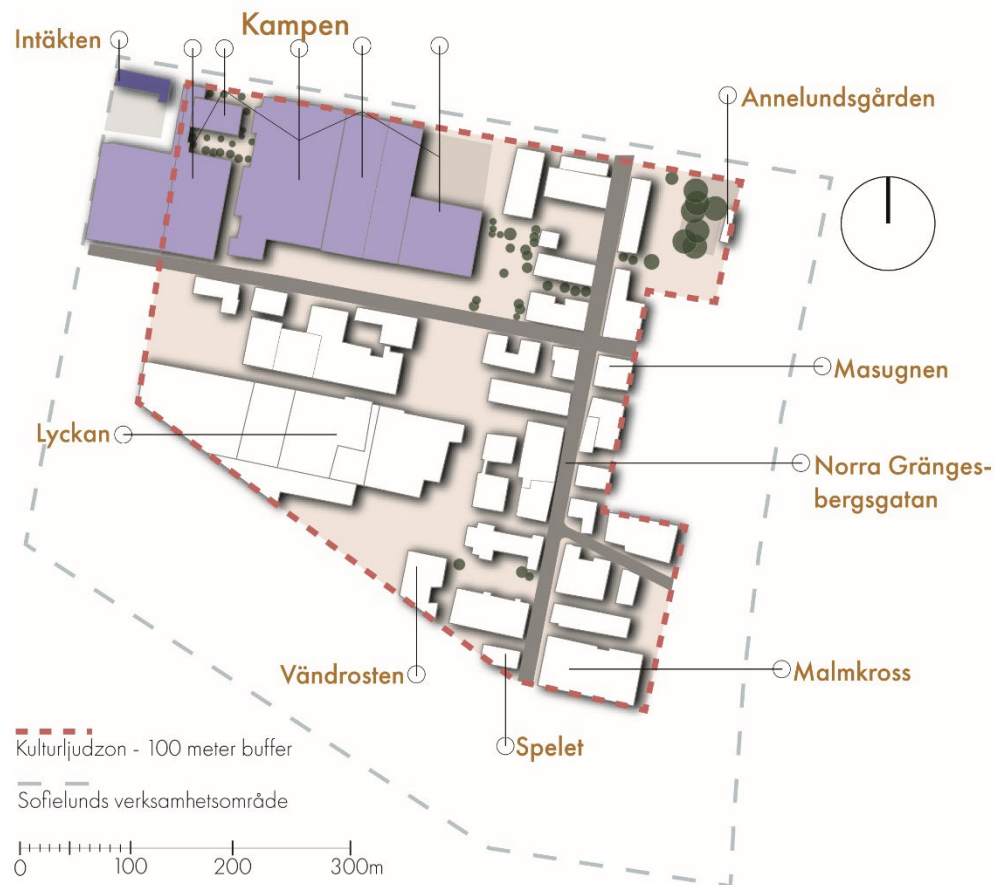
Facilitatoren Nicklas Johansson, som arbetar inom Fastighets- och gatukontoret i Malmö stad, har länge haft Sofielund som sitt arbetsområde. Hans roll går ut på att hjälpa, stödja och medla mellan olika kulturaktörer och andra aktörer. Varken Johansson (2024) eller kulturlotsarna på Malmö stad tar egna initiativ till kulturetablering. Det är kulturaktörer eller medborgare som kontaktar dessa parter för att få hjälp med att lyckas med kulturetableringen. Rollen som facilitator förstärks då Johansson (2024) realiserar kulturaktörens önskemål i form av förmedlingen, kunskap eller resurser men också genom att engagera fler människor till att delta i kulturlivet. Rollen som facilitator upplevs främst främja de kreativa näringarna, medan rollen som kulturlots främjar det kommersiella och yrkesmässiga kulturlivet. Rollfördelningen är dock inte helt tydlig, men den gemensamma nämnaren, att båda parterna vill främja, utveckla och stärka kulturlivet är uppenbar.

Byggherrar

I samverkansprocesser har byggherrar och fastighetsägare en stor betydelse för den kulturella utvecklingen av Sofielunds kulturområde. Det finns flera fastighetsägare som står för tillväxten av näringslivet och föreningslivets ekosystem. Dessa sällas bort då fokuset snarare ligger på de fastighetsägare som främjar kulturlivet eller vill satsa på kulturlivet inom Sofielunds kulturområde. Inom Kulturljudzonens gräns finns de mest inflytelserika fastighetsägarna Eroom Fastigheter, Avebe, Xtera Fastighetsförvaltning AB, Pågens AB och MKB Fastighets AB. Pågens AB äger idag många fastigheter, bland annat finns fastigheter där det *fria kulturlivet* frodas med hyresgäster som biografen *Hypnos*, replokalen *Ljudgården* samt andra produktionsstudior.

Eroom Fastigheter, Xtera Fastighetsförvaltning AB och MKB Fastighets AB har delvis kulturaktörer som hyresgäster år 2024, men huruvida den kulturella utvecklingen linjerar fastighetsägarnas intresse är inte uppenbart. MKB Fastighets AB står som ägare till kvarteret Kampen, vilket är ett kluster av flera olika fastigheter.

Sofielunds kulturområde

Figur 9: Karta över Sofielunds kulturområde (2024) illustration av författaren.

Resurser & makt

Inom Kulturljudzonen finns bland annat fastigheterna *Lyckan*, *Intäkten*, *Kampen*, *Annelundsgården*, *Masugnen*, *Spelet* och *Malmkross*. Inledningsvis har Pågens AB haft en betydande roll för inrättningen av en kulturljudzon i området. De hade från början uppsåt att expandera sin verksamhet, och därav hade Pågens AB ett behov att få fortsätta bedriva sin bullriga verksamhet. Detta gav påtryckningar inför en förändring av en bejakande tillåtelse för omgivningsbuller. Då Pågens AB är områdets största verksamhet besitter de en stor maktposition i form av äganderätt till flera fastigheter, samtidigt som visionen om att expandera verksamheten kvarstår. Trots att Pågens AB inte har tydliga incitament på att utveckla kulturlivet i Sofielund, så har det ändå en indirekt påverkan på kulturlivets tillväxt.

En expanderings av Pågens AB kan innebära inskränkningar på kulturlivets utbredning i form av fysisk åtstramning, då möjligheten till fastigheter som resurs minskar. Huruvida expanderings påverkar området i framtiden är ännu oklart då verksamheten vill etablera sig i Landskrona år 2025 (Fastighetsvärlden, 2021).

Aktörer	Verksamhet	Fastighetsägare	Byggnadsbeteckning
Abo Ali köket	Restaurang	Privatperson	Masugnen
Annelundsgården	Konsert/Musik	Avebe	Annelundsgården
Graffitihangaren	Konstanläggning	MKB Fastighets AB	Kampen/Hangaren
Hum Hum	Restaurang	Ashirson Fastighets AB	Spelet
Plan B	Nattklubb/Konsert	Eroom Fastigheter	Malmkrossen
Pågens AB	Bageri	Xtera Fastighetsförvaltnings AB	Lyckan
Royal Pool Hall	Restaurang & Bar	MKB Fastighets AB	Intäkten

Tabell 5: (2024) Lista över Sofielunds resurser.

Det finns många föreningar inom kulturliv, sport och näringsbranschen som huserar i Kampen. För Malmö stad ligger det största fokuset just nu på att möjliggöra och underlätta kulturens plats för Kampen (Matsumoto, 2024). Kvarteret Kampen har ett kluster av olika typer av lokaler, exempelvis finns ”Hangaren” som idag är en stor och nedgången lokal. För Hangaren och dess tillhörande markanläggning finns flera intressanta visioner om att omvandla anläggningen till en kulturdestination (Von Andreasson, 2024). Det finns både möjligheter och utmaningar med Kampen. Dels är anläggningen starkt förankrat till platsens identitet, dels behöver Kampen en rejäl upprustning för att kunna etablera ett tillordnat kulturliv (Von Andreasson, 2024). Detta innebär att MKB Fastighets AB behöver satsa finansiellt på att rusta upp lokalerna snarare än att riva ned och etablera nyproducerade bostäder, vilket inte ligger i MKB:s intresse. Generellt sett består Sofielunds kulturområde mestadels av kontorslokaler, mindre samlingslokaler eller lagerlokaler med förutsättningar för att etablera kulturverksamhet (Arvidsson, 2024).

Spelregler

Kulturljudzonen, detaljplaner och bygglov är formella riktlinjer som är avgörande för Sofielunds kulturutveckling. Kulturljudzonen, som fungerar som Sofielunds buffertzon för bullerljud, används som ett skyddande ramverk för kulturlivets utveckling och etablering (Malmö stad, 2021a). Med den etablerade kulturljudzonen innebär det att bostadsetablering ej får ske inom planområdet, samt att kompletterande bebyggelse eller tillbyggnation ska ske så att ett arkitektoniskt mervärde tillförs (ibid). Industriområdets karaktär ska varsamt bevaras samtidigt som kulturell utveckling ska bejakas. Detta menar Malmö stad (2021a) värnar om Malmö som ’Industrialismens stad’.

På permanent basis ska kulturverksamheters ljudvolym ej överstiga 85 dB för utomhusmiljö i närliggande bostadsområde (Malmö stad, 2021b). Detta beskrivs som en lämplig toleransnivå snarare än en lagligt reglerad gräns. Enligt Malmö stad (2021b) motsvarar 85 dB ungefär en ljudvolym från uteservering med låg musikinivå motsvarande Möllevångstorget eller Lilla torg i Malmö. Samtidigt anser Malmö stad (2021a) att inomhusbuller med hänseende till bullerverksamheter, inom stängd lokal inte bedöms överskrida några gränsvärden. Här handlar det snarare om att fastighetsägarna ansvarar för att ljudvolymen isoleras i möjligaste mån till insidan av byggnaden, att det är tillräckligt ljudtäta för att inte störa bostadsområden (Arvidsson, 2024). Malmö stad (2021b) menar vidare att kulturljudzonen utgår från Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13) och innebär ingen friskrivning från konsekvenser eller tillsyn.

Det gör att musik- och annat kulturljud kan bullra i symbios med industrin och transportbuller under kvällar och helger. Hänsyn tas så att bullerriktvärden inomhus inte riskerar att överskridas för närliggande bostäder och förskolor och skolor. (Malmö stad, 2021:4)

Bygglov och detaljplanering är även viktiga riktlinjer för kulturutvecklingen i Sofielund. Förvisso tar processerna lång tid, cirka 10 veckor för ett tidsbegränsat bygglovstillstånd och 15 månader för en detaljplan att få laga kraft. Framtidsvisionen för Sofielund är att år 2040 ska färre bygglov ska vara tidsbegränsade, allt fler bygglov ska vara permanenta. Därav arbetar Malmö stad med att ta fram nya detaljplaner till fastighetsägare som ansöker, för att tillgodose den kulturella utvecklingen likaväl som den ekonomiska tillväxten. Annika Arvidsson arbetar som planarkitekt på Malmö stad och har nära dialog med fastighetsägare för ansökan om bygglov eller nya detaljplaner. Nya bygglov och detaljplaner behöver godkännas för att exempelvis gå från kontorsverksamhet till nattklubbsverksamhet.

Intresset är stort att söka nya detaljplaner samt bygglov. Det ligger på fastighetsägare att investera, inte staden. Det finns både intresse för föreningslokaler, café, nattklubbar. (Arvidsson, 2024).

Diskurser

Under 'diskurser' beskrivs den kommunikation och dialog som sker mellan de berörda parterna, för att uppnå dem gemensamma intressena för kulturlivets utveckling av Sofielunds kulturområde. Till att börja med är den övergripande målbilden i Sofielund att "det ska bli den mest betydelsefulla destinationen för kultur-, fritids och näringsliv år 2040" (Malmö stad, 2021). I Malmö stads planprogram *PP6053: Sofielunds Verksamhetsområde år 2040* ges en inblick över hur kulturområdets ska formas till att bli stadens viktigaste kulturdestination. För att uppnå detta krävs en fortsatt kontinuerlig dialogföring och samverkan mellan representanter från Malmö stads förvaltningar, kulturaktörer och fastighetsägare.

Det är främst Malmö stads kulturförvaltning som ansvarar för kulturlivets dialoger och samverkan mellan berörda parter. Från fastighets- och gatukontoret finns även facilitatoren Nicklas Johansson som delar ansvaret i att föra dialog med civilsamhället för att främja kulturlivet. Kulturförvaltningens kulturlotsar arbetar som stöd och hjälp för berörda parter med frågor som grundar sig i etablering av kulturliv, bevarande av kulturliv och utveckling av kulturliv. Samtidigt arbetar Johansson som ett mer praktiskt stöd, mer "hands-on" för kulturaktörer behöver hjälp med diverse kulturförankrade aktiviteter. Johanssons (2024) filosofi baseras på en organisk kulturtillväxt. Vidare menar Johansson (2024) att han hjälper till att ge plats åt flera kulturaktörer främst inom småskalig kultur genom att "involvera människor och att någonstans prata och känna inkludering och hopp". Här är nära dialog med kulturaktörer viktigt, men även dialog med civilsamhället ingår i Johanssons (2024) dagliga arbetsuppgifter. Johansson (2024) baserar sitt arbete på en social hållbarhet, som anspelar på inkludering, gemenskap, samhörighet och att bryta utanförskap.

Sedan år 2014 har Malmö stad bland annat arbetat utifrån en samverkansmodell vid namn BID-modell (*Business Improvement District*), där olika parter tillsammans ska uppnå mål och vision för området (Malmö stad, 2023b). Modellen grundar sig även i att de involverade aktörerna gemensamt finansierar åtgärder för att förbättra situationen inom ett avgränsat område, exempelvis genom ökad handel eller fysiska åtgärder (Boverket, 2022b). Syftet med BID-modellen är också att stärka samverkan mellan ideella, offentliga och privata aktörer och för att skapa välvärdade, trygga och attraktiva offentliga platser (Boverket, 2022b).

En förutsättning för att planprogrammets målbild ska kunna förverkligas är att en utvecklings- och investeringsvilja finns i området hos berörda fastighetsägare. Förverkligandet ses som en naturlig fortsättning på den BID process (Business Improvement District) som pågått i området sedan 2014. (Malmö stad, 2021:24).

BID-modellen har tidigare bevisat en positiv påverkan på dialog, medskapande och genomförande för kulturlivet. BID-modellen används fortlöpande idag, där fastighetsägarna är bundna till organisationen (Arvidsson, 2024). Samverkan fungerar via strategiska samtal om hur området ska utvecklas vidare fram till år 2025 (Johansson, 2024).

I nuläget finns ingen egendomlig metod Malmö stad förhåller sig till, det är ett kontinuerligt arbete och målet är att kunna tillämpa och använda sig av en formaliserad modell i framtiden (Matsumoto, 2024). Matsumoto (2024) menar att återkommande dialog är viktigt för att etablera en gemensam grund, för att alla ska få en tydlig förståelse för de inblandade parternas framtidsplaner. Till grund för detta finns en styrgrupp som träffas en gång i månaden och diskuterar kulturens roll i stadsutveckling (Matsumoto, 2024). Det belyser till exempel aktuella ärenden, så som hur utvecklingen av Kampen ska bedrivas (Matsumoto, 2024).

I praktiken innebär våra metoder en kombination av individuella möten, workshops och nätverksbyggande aktiviteter för att säkerställa att alla parter har en röst i processen. Vi strävar efter att skapa ett utrymme där olika perspektiv kan mötas, vilket i sin tur bidrar till att identifiera gemensamma mål och lösningar. (Matsumoto, 2024).

I dialogerna vägs bland annat det ekonomiska vinstintresset från fastighetsägare mot de kulturella värdena som kulturaktörerna vurmar för (Matsumoto, 2024). Det gäller att få dessa värden att samexistera, för att uppnå gemensamma mål. Samtidigt är kulturens behov i stadsutvecklingsprocesser viktig att argumentera för på en övergripande nivå. Det gäller att bygga broar mellan olika parter, och skapa en förståelse för kulturens närvaro (Matsumoto, 2024). Den kulturella produktionen är lika relevant som långsiktig ekonomisk hållbarhet, vilket är en slags balansgång som kräver tydlighet och lyhördhet i kommunikation.

Det gäller att få olika värden att samexistera. Det är viktigt att säkerställa alla parter har en tydlig förståelse för vad kulturljudzon innebär och vilka möjligheter den kan erbjuda, snarare än att ses som en begränsning. (Matsumoto, 2024).

Samtidigt som kulturutvecklingen kräver nya etablerade kulturaktörer, ligger en självklarhet i att behålla de som finns kvar i staden. Stadsbyggnadskontoret har myntat strategin *Bevara, Tillskapa och Evakuera* som tillämpas av kulturförvaltningens utvecklingsarbete. Strategin syftar på att hantera olika ”utmaningar som uppstår i samband med kulturens roll i stadsutvecklingen” (Matsumoto, 2024). *Bevara* handlar om att skydda och stödja befintliga kulturverksamheter i staden genom att säkerställa deras närvaro på lång sikt

(Matsumoto, 2024). Detta betyder även att förvaltningen arbetar för att motverka undanträngningseffekter i områden i förändring, som löper större risk att utgallras. *Tillskapa* handlar om att lokalisera platser för nya verksamheter och skapa möjlighet för etablering av nya kulturverksamheter och kulturproduktion i staden (Matsumoto, 2024). *Evakuera* är sista steget inom strategin som betyder att kulturverksamheten behöver omplaceras och där förvaltningen letar efter lösningar och möjligheter, via lämpliga lokaler eller områden, för att säkerställa verksamhetens överlevnad (Matsumoto, 2024). *Bevara, tillskapa och evakuera* utgår från enskilda fall och fungerar som en långsiktig strategi från Malmö stad för att säkerställa ett kulturliv. Strategin gäller för hela staden, som en förebyggande strategi till ”klubbdöden”. Om strategin kan ligga till grunden för ett livskraftigt kulturliv i Malmö, eller Sofielunds kulturområde, är svårt att sia om i dagsläget år 2024.

Fördjupad information från intervju

Från fallstudien intervjuades fyra nyckelpersoner för kulturlivet i Sofielunds kulturområde (se tabell 1). Oyuki Matsumoto – kulturlots på kulturförvaltningen i Malmö stad, Nicklas Johansson – facilitator inom Sofielund för Malmö stad, Annika Arvidsson – Ansvarig planarkitekt för PP6053 på Malmö Stad och Pärva von Andreasson – verksamhetsledare för Graffitihangaren. Samtliga respondenter har berättat sin version om hur kulturlivets utveckling, framtidsvision och dialogföring för Sofielunds kulturområde och det sammanfattas under detta avsnitt.

Intresset för att etablera och utveckla kulturlivet i Sofielund är stort vilket bekräftas av samtliga respondenter (Matsumoto, 2024; Arvidsson, 2024; Johansson, 2024, Von Andreasson; 2024). Parallellt finns det fastighetsägare vars intresse ligger i att främja Sofielunds tillväxt, där det ansöks om nya detaljplaner och bygglov (Arvidsson, 2024). Förvisso diskuterades kulturlivet inom ett brett begrepp, vilket menar på att intresset omfattar föreningslokaler, caféer och nattklubbar såväl som handel- och samlingslokaler. Dialogföringen för att bejaka intresset drivs av många inblandade aktörer, som stödjer processen med sin sakkunnighet. Trots ett starkt intresse hämmas processen av att etablerad kulturverksamhet, då många av de tidigare industrilokalerna har tidsbegränsade bygglov, och behöver ansökan om nya bygglov och detaljplaner (Arvidsson, 2024). Samtidigt menar Johansson (2024) att efter covid-19 pandemin bidrog med restriktioner kring kulturella aktiviteter, har det fått en slags ketchup-effekt där spelningar, konserter och arrangemang tidigare skjutits fram. Det har varit svårt att bejaka efterfrågan i dagsläget år 2024, genom att hitta rätt resurser.

Kulturljudzonens etablering har ännu inte visat sin uppriktiga slagkraft som den har potential till. Samtidigt finns det två sidor av myntet. År 2024 finns ett brett utbud av verksamheter som främjar det fria kulturlivet: dans, musikproduktion, ateljéer och konst. Det kulturella kommersiella utbudet för en besökare, som förväntar sig att konsumera kulturproduktion, har inte lika många valmöjligheter. Det finns många olika orsaker som ligger till grund för det.

Kulturlotsen Matsumoto (2024) och Johansson (2024) är eniga om att Sofielunds kulturområde ska växa organiskt: ”arbetet är tänkt att ske organiskt, men vi förbereder det som behöver göras för att säkerställa att etableringen och utvecklingen av blomstrande verksamheter fortsätter” (Matsumoto, 2024). Den organiska tillväxten menar Johansson (2024) påbörjades redan för 9 år sedan när han kom in i bilden. Mycket av Sofielunds kulturområde byggs på deltagarkultur, DIY-anda och gräsrotsrörelse och mycket av den framtida utveckling fortskrider av tidigare mönster. Här finns risker i att överordnade planerar för kulturlivets utveckling, och att man i stället ska hålla ”en armlängds avstånd”. Johansson (2024) menar att han hellre börjar titta på ”vem använder den här platsen”, på så sätt slipper man tvinga in utvecklingen och låta kulturaktörerna önska den utveckling de vill ha.

[...] det är det jag kallar för social hållbarhet, som är nummer ett fokus för mig. Social hållbarhet är förändring plus tid, så att människor hinner växa med sin verksamhet. (Johansson, 2024).

Parallellt sker samverkansdialoger från Johansson (2024) där hans agenda är att stötta den kreativa näringen, genom att inkludera och hitta gemensamma intresse kring de kulturaktörer som finns på plats. Johansson (2024) menar att Sofielund har mycket resurser att ta vara på, att många kulturaktörer kan hjälpa varandra för att tillsammans utveckla kulturlivet på platsen. Att hitta gemensamma intressen för att samarbeta är en viktig del av arbetet och någonting som handlar om att samla ihop föreningar och aktörer för att föra dialoger sinsemellan aktörerna (Johansson, 2024).

Vi vill inte utvinna de ekonomiska värdena på samma sätt genom att man skapar och baserar det vi definierar som värden som man traditionellt baserar värden, vilket som oftast landar i kronor och ören. Jag vill hitta andra värden. (Johansson, 2024)

Gräsrotsrörelsen, den sanna Malmö-andan att kulturlivet startar nerifrån från civilsamhället, är en kvarvarande process som Johansson (2024) strävar efter. Exempelvis finns verksamheten Plan B, som startades som en svartklubb och fick sedermera tillstånd att existera som kommersiell kulturverksamhet. För att ha ett

etablerat och långsiktigt kulturliv menar Johansson (2024) att det kan vara nödvändigt med finansiering, antingen med stöd från kommun eller stat, eller genom att kommersialisera verksamheten. Samtidigt finns ingen vilja att Sofielunds kulturområde ska ”produktifiera” kulturlivet (Johansson, 2024). Att ”produktifiera” kulturlivet menar Johansson (2024) går emot kärnvärdena av kulturlivet. I stället för att mäta, kvantifiera och värdesätta kulturproduktion i likviditet, handlar Johanssons (2024) filosofi snarare om att förhöja de kärnvärdena som genereras från kulturutövarna och deltagarna.

Men att se tio människor i en mörk lokal, som någonstans tillhör den smalaste musikgenren. Men själva ’connectionen’ mellan det som händer på scenen och publiken är att det skapas en magi. För mig vinner det alla dagar i veckan. (Johansson, 2024).

Kulturlivet i Sofielund baseras på demokratisk utveckling. Johansson (2024) anser att planeringen för kulturlivet ska inkludera civilsamhället till att forma det kulturliv som folket vill ha. Att civilsamhället ska känna sig inbjudna till sin egen stad, och detta ligger till grunden för samverkansprocesser som Malmö stad arbetar med.

I kontakt med respondenten Von Andreasson (2024) berättade han sin version av att projektleda urbankonsthallen *Graffitihangaren*, som ligger i kvarteret Kampen. Graffitihangaren är en tongivande verksamhet för den kreativa näringen i Sofielunds kulturområde. Allt startades som ett initiativ år 2013 och sedan har kulturen växt organiskt till en stor spridning (Von Andreasson, 2024). Enligt Von Andreasson (2024) har dialogen med fastighetsägarna inte varit problematisk, han har fått igenom många projekt och arrangemang under tiden som han varit verksamhetsledare.

Personligen tycker jag fastighetsägaren, och den dialog och kommunikation jag har med dom är unik och fantastiskt. Skithäftigt. Det skulle jag vilja påstå att det här hade inte uppkommit i Stockholm, Uppsala, Göteborg. Där är Malmö som bäst. (Von Andreasson, 2024).

Samtidigt menar Von Andreasson (2024) att fastighetsägarna sagt nej till många arrangemang, som har inneburit samarbeten med andra parter. Att just Urbankonsthallen får bedriva sin verksamhet utan smärre invändning av MKB Fastighets AB kan bero på det rådande status quo tillstånd för Kampen. Lokalen har använts som en tillfällig plats för verksamheten under en lång period, och framtiden ser oviss ut för var kulturverksamheten ska fortsätta bedrivas.

I nuläget finns tankar om Kampen, om hur Malmö stad ska kunna utveckla fastigheten och markanläggningen för att främja kulturlivet (Matsumoto, 2024). Kampen har en enorm potential både till yta och struktur, för att omvandlas till en kulturanläggning. Von Andreasson (2024) har ingenting emot att Hangaren, den lokal som han hyr inom Kampen, används som en flexibel kulturzon. Att det får bullra då och då, kan fungera tillfälligt, och vara gynnsamt för kulturlivet (Von Andreasson, 2024). Samtidigt ska hänsyn tas till platsens kontext, och vad Kampen innebär för kulturaktörerna som är delaktiga i föreningslivet.

Konst kan varaså mycket, och där ska alla olika teman kunna hanteras och behandla alla frågeställningar. Finns det då utrymme för det som är mer underhållande rock n roll osv så JA, såklart. NU pratar vi om gigantiska lokaler. Samtidigt ska det inte förvandlas till ett underhållningspalats, det finns ganska mycket i stan. (Von Andreasson, 2024)

5. Framgångsfaktorer för aktivt kulturliv

I detta avsnitt kommer framgångsfaktorer att sammanfattas för att främja ett aktivt kulturliv för ett geografiskt avgränsat område i en urban miljö. Framgångsfaktorerna har tagits fram från dokumentstudien, litteraturstudien och fallstudierna.

Om vi börjar med att blicka utanför Sveriges riksgränser så finns policyn *Agent of Change Principle* som tillämpas av stadsplanerare i London (Bidwell & Yates, 2024). Modellen innebär ett ömsesidigt avtal, i form av en servitutshandling (Lotinga, 2019). Detta främjar kulturlivet på en geografiskt avgränsad plats i det avseende att etablerade kulturverksamheter har större kontroll och makt över att fortsätta bedriva sina verksamheter om intressekonflikter skulle ske (Lotinga, 2019). Kulturverksamheter som medför höga bullernivåer har förvisso ett ansvar över att dämpa omgivningsbuller likaväl som nyetablerade bostäder ska vara tillräckligt upprustade, eller upprustas för att tolerera omgivningsbuller igenom fasaden och fönster (Lotinga, 2019). Det ömsesidiga ansvaret, att nå en överenskommelse för att säkerställa kulturlivet, är en framgångsfaktor för kulturverksamheters överlevnad och därmed platsens identitet. Det handlar i grund och botten om att säkerställa ett livskraftigt kulturliv, som även anses vara en stark ekonomisk resurs för London (Bidwell & Yates, 2024).

Om vi blickar tillbaka på svenska planeringsstrategier så har Malmö stad infört en kulturljudzon i Sofielund som inrättades år 2021. Kulturljudzonen är unik i sitt uttryck, eftersom den kan anses vara en skyddande strategi för att säkerställa ett kulturliv genom att förhindra inskränkningar så som nyproduktioner av bostäder (Malmö stad, 2021a). Genom att dessutom säkerställa ett avstånd på minst 100 meter till närliggande bostadsområde, minimeras risken för olägenheter för människors hälsa i linje med Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13). Därför finns få inskränkningar i närliggande område till bullerverksamheter, som exempelvis intressekonflikter som kan rättfärdigas som skadligt omgivningsbuller för bofasta personer. Kulturljudzonen i sig kan klassas som en framgångsfaktor för kulturlivet i Sofielund, men dess potential är ännu inte fullbordad. Andra kännetecknande framgångsfaktorer för Sofielund är även den kreativa näringen och tillhörande ideella föreningsarbeten kring

kulturlivet. Gatufestivalen NGBG tillsammans med replokaler, ateljéer och kreativa mötesplatser är per se kulturella företeelser som har ett starkt fäste i Sofielunds kulturområde.

Intressekonflikter mellan bofasta personer och bullriga kulturverksamheter är något Stockholms stad arbetar förebyggande med. Kanske är det ett sätt att blicka mot Londons regelverk, och aspirera på, då kulturetablissemangen redan är satt och finns på plats. Detta ställer särskilda krav på ny bostadsetablering för att ljudsäkra fasaderna från bullrigt ljud. Eftersom miljöreglerna och policyplaneringen i Sverige skiljer sig från Storbritanniens *Agent of Change Principle*, ställs krav på samverkan för att förebygga intressekonflikter. Detta arbetar Stockholms stad progressivt med. Bortsett från potentiella intressekonflikter upplevs Slakthusområdet ha ett livskraftigt kulturliv, sett från kommersiellt perspektiv (Atrium Ljungberg, 2022; Atrium Ljungberg, 2024a; Stockholms stad, 2024a; Stockholms stad, 2024b). Med de ekonomiska musklerna och investeringsviljan från fastighetsägarna Atrium Ljungberg har Slakthusområdets Kulturkvarteren förankrat kulturlivet, och tillväxtpotential för kulturlivet finns. Framgångsfaktorn för Stockholms stad kan därav sägas ligga i samverkansarbetet mellan olika aktörer, som tillsammans lyckats uppfylla gemensamma intressen och mål.

En gemensam nämnare för Stockholms stad och Malmö stad är kulturlotsar som arbetar för att driva kulturlivet framåt. Här har båda kommunerna egna representanter från kulturförvaltningen som verkar som medlare mellan olika aktörer i samverkansprocesser. Det är svårt att säga hur kulturlivets utveckling skulle fortskrida utan kulturlots, men det dras fram i ljuset att de har en viktig nyckelfunktion för att ge råd och stöd i etablering och utveckling av kulturlivet. I Slakthusområdet erbjuds årligen *Slakthusdagen*, där kulturlotsar tillsammans med civilsamhället delar med sig av visioner, framtidsplanering och åsikter i form av rundvandringar, utställningar och dialoger (Stockholms stad, 2024a). Slakthusdagen är ett exempel på hur Stockholms stad integrerar civilsamhället i kulturutvecklingen som en del av kommunens planeringsstrategier. Detta skapar starkare relationer mellan civilsamhället, platsen och kommunen. Dessutom är informationsspridningen en viktig del i att marknadsföra Slakthusområdet som ett kulturområde, som skapar förväntningar och bättre platskännedom. Kulturlotsar är inte en självklar del av kommunalt samverkansarbete, för Malmö stad och Stockholms stad ges en bild av att kulturlotsar är väl integrerade i samverkansarbetet, vilket upplevs vara positivt för kulturdriven stadsutveckling.

6. Diskussion och slutsats

6.1. Kulturlivets roll i stadsutveckling

Kulturlivet som i studien undersökts har främst handlat om det kulturliv som människor tillsammans skapar (Alwall, 2019). I diskussionen kommer det fria kulturlivet, det ideella kulturlivet och det kommersiella kulturlivet att diskuteras då samtliga har viktiga roller i samhället. I detta avsnitt besvaras frågeställningen *vad har kulturliv för roll i stadsutveckling?*

Alwall (2019) och Zukin (1995) definierar *kultur* som en komplex process över hur människor kommunicerar, förmedlar traditioner och delar förståelse för sociala mönster i samhället. Kulturen har en socialt bindande roll för bland annat identitetsskapande, välbefinnande, engagemang och samhörighet för människor. Enligt Sabatini (2019) korrelerar kulturell hållbarhet med ekonomisk tillväxt, samtidigt menar Hedenfelt (2013) att kulturell hållbarhet kan integreras med social hållbarhet. Mycket pekar på att kultur korrelerar med socioekonomiska värden som har starkt inflytande för både urbana miljöer och människor (Throsby, 2001; Alwall, 2019).

Kulturlivet å andra sidan, manifesteras av människor som tillsammans producerar eller utbyter service, upplevelser eller materiella ting (Throsby, 2001). Kulturlivet som har studerats i uppsatsen har främst varit det kommersiella kulturlivet, men även det fria kulturlivet och det ideella kulturlivet i viss mån. Det fria kulturlivet och det ideella kulturlivet anspelar främst på att manifesteras eller delta i ett kulturliv utan ekonomiskt vinstintresse (Alwall, 2019). Inom det kommersiella kulturlivet kan kulturaktörer agera som yrkesmässiga kulturproducenter där det sker ett kulturellt utbyte mellan kulturaktörer och kulturkonsumenter (Throsby, 2001). Detta tyder på att en kulturell industri innefattar ett entreprenöriellt kulturliv som inte bara genererar ett ekonomiskt kapital, utan även ett socialt utbyte med symboliska kulturella värden (Zukin, 1995). Bader och Scharenberg (2010) menar att sociala utbyten inom mänsklig interaktion är en hållbarhetsfaktor och en

drivkraft för kulturaktörer. I uppsatsen exemplifieras rejvkulturen som en gräsrotsrörelse för att få en inblick i kulturaktörers manifestation av ett kulturliv. Gavanas (2020) och Thornton (1995) slår fasta på att rörelsen drivs av en politisk agenda som kretsar kring aktivism och egalitarism, som även förkroppsligas av dans kombinerat med elektronisk musik. Enligt Thornton (1995) och Gavanas (2020) utgår rejvkulturen från autenticitet och byggs på egna kulturella koder och värderingar i en kollektivistisk strävan om att komma bort från det kommersiella kulturlivet. Fortsatt menar Gavanas (2020) att drivkraften för rejvkulturens aktörer ligger i självorganisering och att på eget bevåg utveckla kulturlivet i linje med rörelsens ideologi. I synnerhet andas rejvkulturen delaktighet, identitet och inkludering vilket är sociala värden som präglar rörelsen framåt (Gavanas, 2020). Rejvkulturen kan därför visa på kopplingen mellan kulturliv och människor, som en gräsrotsrörelse som värnar om de sociala värdena och en strävan om kollektivism utan ekonomiskt vinstintresse.

Ett annat sätt att beskriva kulturaktörer är genom den kreativa klassen. Enligt Florida (2005) är kulturaktörer en del av den kreativa klassen, alltså individerna som skapar meningsfulla nya former och besitter ett kulturellt kapital. Vidare menar Florida (2005) att kreativitet och kulturellt kapital utgår från individualism, alltså att individerna själva skapar den kreativa miljön. Detta påstående kritiserar Bader och Scharenberg (2010) där de menar att kreativitet är djupt förankrat i interaktioner och gemensam stimulans. Här kan rejvkulturen återigen exemplifieras för att manifestera kollektivismens koppling till kulturliv (Thornton, 1995; Gavanas, 2020). Kritiken från Bader och Scharenberg (2010) gentemot den kreativa klassen går vidare in på att det kulturella kapitalet inte är ett individuellt kapital, utan något som gemensamt uppnås av nätverkande. Vi kan därför konstatera utifrån Bader och Scharenbergs (2010) påstående, att kulturaktörer har drivkraft att samexistera med varandra.

Det har påvisats att kulturliv har en betydelsefull koppling till urbana miljöer och kan stärka dess kontext inom sociala värden, symboliska värden och ekonomiska värden (Zukin, 1995; Throsby, 2001; Alwall, 2019). Inte minst handlar det om att kulturliv kan bidra till en omvandling av urban miljö, genom att gå från degenererad miljö till en stadsförnyelse, ökad attraktionskraft eller en kreativ miljö. Vilket kan vara konsekvenser av en gentrifieringsprocess (Throsby, 2001; Alwall, 2019). Att upprätthålla urbana miljöer som attraktiva är grundförutsättning för en levande stad. Kulturlivet kan därmed verka som pådrivande kraft för att alstra en levande stadsdel (Malmö stad, 2023a; Stockholms stad, 2018). Kulturlivet ges företräde åt en levande och aktiv urban miljö, både Stockholms stad (2018) och Malmö stad (2023a) behandlar kulturlivet som en nödvändig företeelse för att säkerställa stadens attraktivitet och dragningskraft. Kulturlivet kan på så sätt profilera stadens

varumärke, genom att bejaka kulturlivet som en fundamental drivkraft och integrering i stadsutveckling (Malmö stad, 2023a; Stockholms stad, 2018).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att kulturlivet spelar en viktig roll för individen, kollektivet, platsen och samhället. Från kulturliv produceras, konsumeras och manifesteras kultur som sker i form av ett mellanmänniskt utbyte som även kan påverka socioekonomiska faktorer. Kulturliv och kreativitet sammanflätas för att generera kulturproduktion, vilket kan manifesteras inom det fria kulturlivet, det ideella kulturlivet eller det kommersiella kulturlivet. Kulturlivet kan höja attraktionskraften av ett geografiskt avgränsat område. Detta kan medföra konsekvenser som gentrifiering eller profilering, vilket skapar ekonomiska förutsättningar eller förväntningar. För att sätta kulturlivets roll inom en kontext för stadsutveckling finns flera fördelaktigheter som medför symboliska, existentiella och ekonomiska värden (Alwall, 2019). Från ett kulturellt hållbarhetsperspektiv behöver kulturen stimulera en ekonomisk tillväxt, samtidigt som de sociala och symboliska värdena tillgodoses (Sabatini, 2019).

6.2. Kulturlivets planering och förvaltning

Malmö stad och Stockholms stad har skilda kulturdrivna planeringsstrategier för att uppnå en kulturdriven stadsutveckling. I detta avsnitt diskuteras frågeställningen *’Hur skiljer sig Malmö stads och Stockholms stads planeringsstrategier för att åstadkomma kulturdriven stadsutveckling?’*

Stockholms stad (2018) och Malmö stad (2023a) har gemensamt att kulturdriven stadsutveckling är en hög prioritering inom stadsplanering. Dock är strategierna fundamentalt olika när det syftar till att utveckla kulturlivet för Slakthusområdet i Stockholm, och Sofielund i Malmö. Målbilderna är dock relativt självklara, att Slakthusområdet och Sofielund ska vara två attraktiva stadsdelar med ett diversifierat kulturliv, där kulturutbudet är en drivkraft till att profilera områdenas identitet (Malmö 2021a; Stockholms stad 2021).

Till en början kan vi konstatera att Stockholms stad och Malmö stad ligger i olika planeringsfaser för kulturutveckling. Inom Slakthusområdets *Kulturkvarteren* finns i nuläget (år 2024) ett etablerat kulturliv där Atrium Ljungberg (2024a) menar att fler kulturaktörer tillkommer inom kort. Expanderingen av kulturverksamheter ligger främst i ansvar hos Atrium Ljungberg, i stället för Stockholms stad eller civilsamhället. Det Stockholms stad i stället fokuserar på är bullerstrategier för att i möjligaste mån säkerställa det kulturliv som finns där idag (Kihlborg, 2024). Bullerstrategierna arbetas i förmån för kulturlivet, där riktvärdena FoHMFS 2014:13; 2014:15 förutsätter ett primärt stöd (Kihlborg, 2024).

I planeringsskedet som Stockholms stad befinner sig i skulle kulturaktörerna kunna gynnas av policyn *Agent of Change principle* (Lotinga, 2019). Detta syftar främst till att kulturetablissemangen redan har förankrats i Slakthusområdet, och nyproducerade bostäder skulle inrätta sig efter dem i förmån för kulturverksamheter, med stöd av ett avtalsservitut (Lotinga, 2019). Detta hade inte bara främjat Slakthusområdets kulturliv, utan även andra geografiskt avgränsade områden som bygger upp stadsdelen utifrån det kulturliv som finns. Eftersom kulturlivet finns på plats och frodas, kan det finnas en viss förväntan hos människor som väljer att flytta till Slakthusområdet i framtiden (Kihlborg, 2024). Inte minst målar Stockholms stad upp en bild om att Slakthusområdet ska vara en levande och aktiv stadsdel, där kulturlivets roll är betydande (Stockholms stad 2024a; Stockholms stad, 2021). Om inte Slakthusområdet kan möta medborgares förväntan om ett aktivt kulturliv, kan det ses som ett steg åt fel riktning för visionen om Slakthusområdet. Det som dock hämmar kulturlivets säkerställande är Sveriges miljölagstiftning från miljöbalken (1998:808) som idag ger företräde åt bofasta personer, i stället för kulturverksamheter.

Om vi väljer att vända på den kronologiska följden på Stockholms stads planeringsprocess så skulle den kunna transfereras till Malmö stads kulturutveckling av Sofielund. Eftersom Sofielunds kulturområde har en inrättad kulturljudzon kan det anses som en redan säkrad bullerstrategi, utifrån Folkhälsomyndighetens (2014) riktvärde FoHMFS 2014:13. Det som dock saknas i Sofielunds kulturområde är ett bredare och aktivt kommersiellt kulturliv, som förekommer i Slakthusområdet.

Det förekommer bakomliggande orsaker till att Slakthusområdets Kulturkvarteren har ett brett kommersiellt kulturliv, medan Sofielunds kommersiella kulturliv är begränsat. De två kommunernas planeringsstrategi skiljer sig åt, vilket skapar olika kulturutvecklingar. Detta syftar främst på att byggherren Atrium Ljungberg (2024a) bland annat har haft som uppgift att själva välja ut sina hyresgäster baserat på deras egna kulturella koncept i linje med Stockholms stads vision för Slakthusområdet. Här har Stockholms stad lagt sin tillit till fastighetsägaren för områdets kulturetablering, vilket har resulterats i en marknadsmässig och progressiv kulturutveckling (Kihlborg, 2024; Narvaja, 2024).

Det råder konsensus mellan kulturlotsen Matsumoto (2024) och facilitatoren Johansson (2024) om att kulturlivet i Sofielund ska få växa organiskt. Enligt Johansson (2024) och Matsumoto (2024) grundar sig Sofielunds organiska tillväxt i civilsamhällets intresse av att själva bestämma över hur kulturlivet ska utvecklas. Tilläggningsvis menar både Matsumoto (2024) och Arvidsson (2024) att efterfrågan av kulturetablering är stort i Sofielunds kulturområde.

För att återgå till den mer progressiva och marknadsmässiga kulturutvecklingen som Stockholms stad valt att tillämpa, så har det redan visat sig vara en lukrativ planeringsstrategi för att främja Slakthusområdets kommersiella kulturliv (DN, 2024; Atrium Ljungberg, 2024a). Att organisk kulturutveckling ställs mot en progressiv och marknadsmässig kulturutveckling behöver inte betyda att det ena är bättre än det andra. Det som snarare spelar en avgörande roll är huruvida intresserade civilsamhället är av att etablera ett kommersiellt kulturliv i Sofielunds kulturområde. Å ena sidan är utmaningen med Stockholms stads marknadsmässiga kulturutveckling att kulturyttringen styrs av maktpositionering, alltså att byggherren Atrium Ljungberg väljer ut det kulturliv de själva anser lämpar sig för Slakthusområdet. Å andra sidan är utmaningen med Malmö stads organiska kulturutveckling att engagera civilsamhället till hög grad för att främja ett livskraftigt kulturliv.

Malmö stad värnar om en demokratisk utveckling, där lokala initiativ och arrangemang ligger till grund för kulturutvecklingen (Johansson, 2024). Gräsrotsrörelser har länge varit en viktig drivande kraft för kulturutveckling i Sofielund. Samtidigt är gräsrotsrörelser inte särskilt intresserade av ekonomiska vinster. I brittiska underhusets rapport från 2024 lyfts att gräsrotsrörelser behöver en subventionerad plan för sin överlevnad (Parliament UK, 2024). Rapporten lyfter även att gräsrotsrörelser bereder vägen för andra kulturaktörer som exempelvis är mer intresserad av att kulturlivet korrelerar till ekonomisk tillväxt (Parliament UK, 2024). Därför är det intressant att ställa det ideella kulturlivet mot det kommersiella kulturlivet för att förstå hur de två kulturdrivna förmågorna kan samexistera. Bland annat finns den ideella organisationen NGBG som har starkt inflytande på Sofielunds kulturliv, med initiativ som exempelvis NGBG-festivalen (Malmö stad, 2018). Samtidigt som det fria kulturlivet och det ideella kulturlivet spelar en viktig roll i Sofielund, är det nödvändigt med ett bredare kommersiellt kulturliv för att kulturlivet ska vara ekonomiskt hållbart på lång sikt. Enligt Zukin (1995) och Throsby (2001) behöver kulturen korrelera till en ekonomisk stabilitet för att den ska vara långsiktigt hållbar inom ett avgränsat område. Påstående syftar till att kulturlivet inte enbart kan subventioneras för att vara hållbart, det behöver även finnas en ekonomisk stabilitet från investeringar. Samtidigt är det nödvändigt i Sofielund att det kommersiella kulturlivet samexisterar med det ideella kulturlivet för den sociala hållbarheten, men även för att säkerställa deltagarkultur och demokratisk planering (Vibelab, 2024). Enligt Throsby (2001) är ett diversifierat kulturliv nödvändigt för att stärka den lokala ekonomin, men också för att öka områdets attraktionskraft. Kontentan av Throsbys (2001) och Vibelabs (2024) påståenden landar därför i att det kommersiella kulturutbudet bör existera i en viss utsträckning, för att inte gå från Sofielunds kulturella kärnvärden.

Det kan därför krävas en balans mellan icke-kommersiellt och kommersiellt kulturliv för att kunna möta visionen om Sofielund år 2040 (Malmö stad, 2021a). I synnerhet behövs ett mångfacetterat kulturutbud för staden Malmö, för att motverka ”klubbdöden” (Sydsvenskan, 2024a; Vibelab, 2024).

Planeringsstrategierna som Stockholms stad och Malmö stad tillämpar för en kulturdriven stadsutveckling går att skilja ytterligare. Vi kan konstatera att Slakthusområdet ska bli en framtida blandstad, medan Sofielund ska växa till en ny stadsdel utan nyproducerade bostäder (Malmö stad, 2021a, Stockholms stad 2024a). Detta betyder att Malmö stad har ambitioner att utveckla Sofielund utifrån de strukturella förutsättningar som finns på platsen, medan Stockholms stad ska bygga ut Slakthusområdet med nyproduktion. Sofielund har kvarvarande industriella byggnadsstrukturer som inte lämpar sig till fullo för att bedriva kulturverksamhet. Samtidigt motsätter sig Malmö stad (2021a) att Sofielunds kulturområde ska gentrifieras, där bland annat hyresnivåerna ska hållas låga, och äldre bebyggelsestruktur ska bevaras för att inte tappa karaktärsdragen. Vidare menar Arvidsson (2024) att kulturljudzonen är en konsekvens för att förhindra gentrifiering av Sofielund, där exploatering av bostäder annars får företräde. Det finns utmaningar och möjligheter med att omvandla ett verksamhetsområde till ett kulturområde. Exempelvis har båda kommunerna ambitioner att bevara gamla byggnadsstrukturer, vilket kan medföra omfattande kostnader för renovering och restaurering. Atrium Ljungberg (2022) menar på att den totala kostnaden för att möjliggöra etableringen av kommersiellt kulturliv i Slakthusområdet låg på omkring 10 miljarder kronor. Detta skvallrar om att omvandla ett verksamhetsområde till ett levande kulturkvarter kräver ett starkt ekonomiskt kapital.

Sammanfattningsvis finns det möjligheter och utmaningar med båda kommunernas planeringsstrategier. Möjligheten med Slakthusområdet är att kulturlivet upplevs som starkt och aktivt, där flera lokaler har restaurerats för att expandera kulturlivet ytterligare. Med tiden kan kulturlivet växa till sig starkare och profilera Slakthusområdets varumärke. Utmaningen med Slakthusområdet är bostadsetableringen. När bofasta personer flyttar in till Slakthusområdet medförs risker gällande skadligt omgivningsbuller. Dock arbetar Stockholms stad proaktivt för att undvika intressekonflikter gällande omgivningsbuller. En framgångsfaktor för Stockholms stads planeringsstrategi hade varit en policy likt *Agent of Change principle*, där ett avtalsservitut skulle kunna gynna det etablerade kulturlivet. Sofielund står inför utmaningar för att kunna utveckla ett aktivt kulturliv från civilsamhället. Här kan en kommersiell kultursatsning behövas, utan att kulturen kapitaliseras i för hög utsträckning. Därför värnar Malmö stad om att säkerställa det fria kulturlivet och ideella kulturlivet som finns där idag. Samtidigt vill Malmö

stad bygga kulturlivet på civilsamhällets eldsjälar och kreativa förmågor. För att kulturlivet ska vara långsiktigt hållbart behöver Sofielund ett bredare och aktivt kommersiellt kulturliv. Samtidigt behöver fastighetsägare investera i kulturlivets utveckling, vilket har varit en av de största drivkrafterna till Slakthusområdets aktiva kulturliv. Något Malmö stad skulle kunna inspireras av från Stockholms stads planeringsstrategier är investeringsmöjligheter för fastighetsägare. Detta syftar på en nära samverkan med fastighetsägare som har ett starkt ekonomiskt kapital och en vilja av att investera i en kulturdriven stadsutveckling.

6.3. Kulturell dialog och samverkan

Kulturell dialog och samverkan är en integrerad process i samtida stadsplanering där nätverkande, samarbete och gemensamma mål är drivkraften för att främja kulturlivets utveckling. I detta avsnitt besvaras frågeställningen *'vilka aktörer är inblandade i en samverkan för att främja kulturliv?'* där främst kulturlotsar och facilitator tillsammans med fastighetsägare, kulturaktörer och civilsamhället kommer att diskuteras.

För en kulturdriven stadsutveckling på en övergripande nivå är det gemensamt för Stockholms stad och Malmö stad att representanter från stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, kommunfullmäktige och kulturförvaltningen samverkar. Malmö stad har även representanter från fastighets- och gatukontoret samt stadskontorets omvärld- och näringsliv, medan Stockholms stad även har representanter från miljöförvaltningen inom samverkansprocesser.

Kulturlotsarna Matsumoto (2024) och Narvaja (2024) har en övergripande och nätverkande roll där syftet är att möjliggöra och underlätta för kulturlivet genom att agera som en länk mellan fastighetsägare och kulturaktörer. Narvaja (2024) menar att hans roll kan handla om att främja både det fria kulturlivet och det kommersiella kulturlivet. Matsumoto (2024) menar att en del av hennes uppdrag som kulturlots handlar om att skapa och bevara lokaler för kulturproduktion, där rollen är flytande mellan att främja det fria kulturlivet, det ideella och kommersiella kulturlivet. I Malmö stad arbetar facilitatoren Johansson (2024), anställd på fastighets- och gatukontoret, vars övergripande uppgift går ut på att driva ideella initiativ och uppmuntra människor i att delta och inkluderas inom det fria kulturlivet i Sofielund i Malmö. Dock har Johansson (2024) varit behjälplig i andra processer så som att kommersialisera klubbverksamheten Plan B med lagliga tillstånd. Johanssons (2024) roll som facilitator kan även beskrivas som mångfacetterad. Något som dock konstateras är hans driv angående ideellt kulturliv där han fokuserar på att inkludera, engagera och sammankoppla människor. Kulturnämnden är med i

samverkansprocesser och kan bidra med kulturstöd och föreningsstöd för att gynna kulturutvecklingen i Sofielund. Johansson (2024) menar att politik och omvärldsanalyser styr inflytandet över den kulturella utvecklingen, där bland annat lågkonjunktur och kulturstöd hämmat tillväxten av kulturlivet i Sofielund. Vidare menar Johansson (2024) att politiska beslut och finansiella medel kan påverka hans uppdrag, där han inte kan påverka de medel han har att jobba utifrån.

Rollfördelningen av att främja kulturlivet i Sofielund kan ses som en växelverkan mellan facilitatoren och Malmö stads kulturlotsar. Samtidigt som det fria kulturlivet och ideella kulturföreningar som finns där idag ska bevaras, ska även det kommersiella kulturlivet utvecklas. Matsumoto (2024) menar att det ingår i kulturlotsens roll att se över det kommersiella kulturlivet. Detta kan syfta till att hitta gemensamma intressen mellan fastighetsägare och kulturaktörer där långsiktig ekonomisk tillväxt korrelerar till kulturproduktion. Kulturlotsar behövs även för att vara behjälplig med sakkunniga frågor så som bygglov och detaljplanering, detta sker på initiativ från kulturaktörer och fastighetsägare (Matsumoto, 2024; Narvaja, 2024). Både Matsumoto (2024) och Narvaja (2024) menar att samverkan går till så att kulturlotsar coachar, stöttar och navigerar kulturaktörer till att uppfylla sina kulturella visioner genom att säkerställa att processen genomförs under rätt premisser. Som kulturlots ligger ett stort ansvar i att säkerställa, utveckla och främja kulturlivet för en urban miljö, där behjälplighet mellan berörda parter är a och o.

Vidare menar Matsumoto (2024) att utmaningen i samverkan generellt ligger i att balansera olika värden, kulturaktörers intresse av att kreativ produktion och mötesplatser, och samtidigt ha någon långsiktig ekonomisk plan. I samverkan finns dock kulturljudzonen som en stöttepelare, som en strategi för att värdesätta kulturens plats i stadsmiljö (Matsumoto, 2024). Samverkan handlar således om att få alla parter att förstå värdet av vad en kulturljudzon innebär, vilka möjligheter som finns snarare än begränsningar (Matsumoto, 2024). Johansson (2024) menar även att samverkan handlar om att hitta gemensamma intressen som kan förenas i att utveckla kulturlivet. Vidare menar Matsumoto (2024) att ambitionen är att hitta lösningar som gynnar både kulturell produktion samt långsiktig ekonomisk utveckling.

Att kulturlivet tidigare initierats av medborgare är någonting som Malmö stad vill fortsätta uppmuntra och detta medför ett ansvar hos civilsamhällets eldsjälar och kreativa förmågor att styra kulturutvecklingen. Likaväl ligger ett ansvar hos fastighetsägare att bejaka tilliten av en kulturdriven utveckling. I samma grad ligger även ett ansvar från kommunen att uppmuntra och engagera civilsamhället till att bidra med kulturproduktion.

Dialogerna om utvecklingen av Sofielunds kulturområde kretsar mest kring kvarteret Kampen (Matsumoto, 2024). Huruvida kulturlivet ska etableras i Kampen finns det delade åsikter om. Enligt Matsumoto (2024) finns det ett riktat fokus på fastigheterna i Kampen som ägs av MKB Fastighets AB. Utmaningen med Kampen är MKB:s ekonomiska intresse i att omvandla kvarteret till ett bostadsområde, något som i nuläget inte går att genomföra eftersom Sofielunds kulturljudzon sätter stopp för det (Matsumoto, 2024; Malmö stad, 2021a). Det är såklart fördelaktigt att Malmö stad förvärvar Kampen då kommunen har en jakande inställning till kulturutveckling. Pondera att Malmö stad förvärvar Kampen, finns det då inspiration att hämta från Slakthusområdet? Vi kan konstatera att Stockholms stad har samverkat med fastighetsägarna Atrium Ljungberg och AIX där även ansvaret överlåts ansvar för att renovera och restaurera gamla industribyggnader för att möjliggöra för kulturetablering (Kihlberg, 2024). Förutsättningen var såklart att byggherrarna själva delade visionen om en kulturdriven stadsutveckling, samtidigt som de har ett starkt ekonomiskt kapital. Här skulle Malmö stad kunna inspireras av Stockholms stad nära samverkan, där byggherrar med starkt ekonomiskt kapital kan kliva in för att Kampens eftersatta byggnader ska kunna bedrivas som kulturverksamheter. Dock behöver kulturlivets utveckling ske på premisser av civilsamhället, och inte fastighetsägarna/byggherrarna.

Eftersom Sofielunds kulturliv ska styras av civilsamhället behövs ett större engagemang för att det ska utvecklas. Här kan Malmö stad inspireras av Stockholms stads dialoger med civilsamhället, där bland annat *Slakthusdagen* hålls årligen. *Slakthusdagen* är dels en informationsdag, dels en dag för platsanknytning och relationsskapande mellan civilsamhället, platsen, kulturaktörer och kommunen (Stockholms stad, 2024a). Det ges en möjlighet för civilsamhället att få en inblick om vad Slakthusområdet är, och vad Slakthusområdet ska bli. Detta hade gynnat Sofielund då kulturljudzonen fortfarande är relativt nytt och latent. Å ena sidan hålls NGBG-festivalen årligen i Sofielund, vilket engagerar civilsamhället och kulturaktörer till att skapa och delta i kulturlivet under en begränsad tid. Å andra sidan skapar NGBG-festivalen relationer mellan platsen, civilsamhället och kulturaktörerna, där kommunens roll tenderar att hamna i det dolda. Dessutom begränsas NGBG-festivalen till just Norra Grängesbergsgatan, exempelvis hade kvarteret Kampen kunna marknadsföras ännu mer. För att manifestera kulturlivet i Sofielund går det att dra mer nytta utav kulturljudzonens område. Att kulturlivet i Sofielund inte är särskilt diversifierat kan även bero på att civilsamhället står ovetandes kring vad kulturljudzonen har för möjligheter, och potential till att bli för ett livskraftigt kulturliv i Sofielund.

Sammanfattningsvis kan de inblandade aktörerna som samverkar för att främja kulturlivet delas upp i fyra olika förgreningar (se figur 5) för Slakthusområdet och Sofielund. För att främja ett aktivt kulturliv sker samverkan mellan kommunen, fastighetsägare, kulturaktörer och civilsamhället. Civilsamhällets roll är mer drivande för Sofielund, då kulturlivet byggs upp av civilsamhällets kreativa processer. Civilsamhällets roll för Slakthusområdet handlar främst om att yttra åsikter kring vilket kulturliv de själva vill konsumera och ta del utav. Civilsamhällets inflytande i Slakthusområdet sätts i kontrast till Sofielund, där civilsamhällets roll för kulturlivet syftar till att skapa, delta, främja och engagera sig i kulturlivet. Kulturlotsar och fastighetsägare har även en väsentlig roll i att främja kulturlivet. Medan fastighetsägare besitter tillgångar för kulturetablering så agerar kommunala representanter relationsbyggare mellan olika parter, för att tillgodose olika parterns behov, men även för att tillsammans uppnå gemensamma mål i syfte att främja en kulturdriven stadsutveckling.

6.4. Slutsats

Sabatini (2019) anser att kulturell hållbarhet kan räknas in som en fjärde dimension av hållbar stadsutveckling, där kulturen bör främja ekonomiska tillväxten för att vara hållbar. Samtidigt har kulturen en mångfacetterad roll, där Throsby (2001) menar att kulturell hållbarhet knyter an till hur staden planeras för att skapa socioekonomiska mervärden för invånare. Det går således att se på kulturell hållbarhet som en socioekonomisk del av hållbar stadsutveckling. Det påvisas i studien att Malmö stad och Stockholms stad integrerar kulturell hållbarhet som en utgångspunkt i kulturdriven stadsutveckling där båda kommunerna vill uppnå en ekonomisk stabilitet samtidigt som kulturlivets sociala värden säkerställs. Studien pekar på att ett starkare kommersiellt kulturliv behövs i Sofielunds kulturområde för att lyckas uppnå en ekonomisk stabilitet.

Stockholms stads kulturdrivna planeringsstrategier skiljer sig från Malmö stad. Stockholms stad har en mer progressiv utveckling styrt av marknadsmässiga intressen av Slakthusområdet i jämförelse med Malmö stad som utgår från en organisk tillväxt av kulturlivet i Sofielund, byggt på civilsamhället och ideella organisationer. Stockholms stad går hårt in för att gentrifiera Slakthusområdet där verksamhetsområdet ska omvandlas till en ny funktionsblandad stadsdel. Malmö stad motsätter sig till att låta Sofielund gentrifieras, där kulturljudzonen därför sätter stopp för nybyggnation av bostäder. Hyresnivåer ska också hållas låga för att inte åsidosätta etablerade föreningar och näringar inom det fria- och ideella kulturlivet. Eftersom kommunernas planeringsstrategier skiljer sig åt i hög grad är det begränsat hur mycket Malmö stad kan hämta inspiration från Stockholms stad. Däremot skulle Malmö stad kunna inspireras av Stockholms stads samarbete med byggherren Atrium Ljungberg, som möjliggjort kulturlivets tillväxt genom finansiella investeringar. Då Malmö stad vill bevara gamla byggnadsstrukturer krävs ett starkt ekonomiskt kapital från fastighetsägare för att kunna etablera kulturverksamheter, vilket i nuläget har visat sig vara utmanande.

Samverkansgraden anses vara god för både Stockholms stad och Malmö stad. I båda kommunerna arbetar kulturlotsar för att gynna kulturlivets utveckling. För att Sofielund ska få ett mer livskraftigt kulturliv krävs en god förståelse för alla inblandade parter om kulturljudzonens möjligheter, där fastighetsägare och civilsamhället har ett starkt inflytande på kulturlivets utveckling. Eftersom Slakthusområdet har ett livskraftigt kulturliv kan medborgare förvänta sig en levande stadsdel när området är färdigställt. Sofielunds organiska kulturtillväxt är svår att förutse och kan behöva ett tydligare narrativ genom att dels tydligare marknadsföra kulturljudzonen, dels genom att skapa förväntan hos civilsamhället. Om civilsamhället engagerar sig mer och har en tydligare förväntan av Sofielunds kulturområde finns en stor potential att området får ett livskraftigt kulturliv.

6.5. Metodreflektion

I fallstudierna har Van Totenhoves (2006) analysmodell Policy Arrangement Approach har varit vägledande för att söka svar på en pågående policyprocess. Genom att utgå från fyra dimensioner (Aktörer/föreningar, resurser, spelregler, diskurser) har en djuplodad kunskap erhållits från ett nutidsperspektiv på planeringsarbetet av Slakthusområdet i Stockholm och Sofielund i Malmö (Arts & Leroy, 2006). Analysmodellen är bred och kan tillämpas inom andra discipliner för att undersöka sociala, ekonomiska eller politiska faktorer inom organisationer eller grupper. Analysmodellen har varit behjälplig i kontexten av fallstudieforskning, för att få en tydligare struktur på vad som behöver besvaras. Trots att analysmodellen ger upphov till att gå in djupare på politiska och sociala förhandlingar har det uppkommit svårigheter att sätta sig in i kulturlivets utveckling i Sofielund. Pågående förhandlingar är inte offentliga, vilket utesluter mig som forskare att ta del utav förhandlingsprocessen. Det som därför har uppdagats i studien är genomförda förhandlingar, där spekulationer kring kulturlivets utveckling fått utrymme i diskussionen. Policy Arrangement Approach har kunnat nyttjas ytterligare, om de pågående förhandlingarna varit mer transparenta.

Fallstudierna har baserats på kvalitativa metoder där intervjuer varit grundförutsättande för att besvara de fyra dimensionerna inom Policy Arrangement Approach (Denscombe, 2009; Arts & Leroy, 2006). De kvalitativa metoderna har syftat till att inhämta ”privilegierad information”, alltså information som annars är svår att komma åt inom dialoger kring samverkan (Denscombe, 2009). Yin (2003) menar att fallstudier ger forskaren frihet i att fördjupa sig i kontextuella omständigheter, och att metoden anses vara för subjektiv där forskarens tolkningar åberopar sanningen. Samtidigt menar Stake (1995) att fallstudier är en metod som angriper komplexa sociala fenomen på ett nyanserat och reflekterande vis vilket har varit målet med kvalitativa metoder. Kvalitativa metoder har även syftat till att ta reda på vad människor tycker, tänker, och känner kring särskilda frågor vilket har gett mig nya insikter. De nya insikterna har medfört egna subjektiva tolkningar av insamlade data som sedan generaliserats och diskuterats. Forskningen bygger dock på ett litet urval, där fler aktörer hade tillfört en starkare grund för diskussionen. Exempelvis har syftet med intervjuer varit att inhämta information från nyckelpersoner, där representation från civilsamhället exkluderats. Civilsamhällets åsikter hade varit en ytterligare dimension som hade kunnat argumentera för civilsamhällets förväntningar och hur de vill att kulturlivet i Slakthusområdet och Sofielund ska styras och utvecklas. I synnerhet vore det intressant att få bättre grepp om hur engagerade medborgare är i Malmö eftersom Malmö stad förlitar sig på att kulturutvecklingen drivs av dem. Det hade varit givande för studien att få kontakt med flera kulturaktörer, både för Slakthusområdet och Sofielund, för att få ta del av deras åsikter kring kulturetablissemangen. I Sofielund finns exempelvis den ideella

förening NGBG som tar ställning i medskapande kultur, och bidrar till kulturutvecklingen med arrangemang, planering och deltagande (Kulturljudzon, 2024). Eftersom studien kretsar kring samverkan hade åsikter från fler kulturaktörer och fastighetsägare gett ett mer trovärdigt perspektiv på hur stort inflytande vardera parter har, och vad de själva anser om en kulturdriven stadsplanering i Sofielund.

7. Referenser

- Alwall, J. (2019). *Kulturen I den hållbara staden. Slutrapport från ett följeforskningsprojekt om Malmö stads kulturstrategi*. Institutionen för urbana studier, Malmö universitet.
<https://www.divaportal.org/smash/get/diva2:1410023/FULLTEXT01.pdf>
- Atrium Ljungberg. (2022). *Fållan flyttar in i Slakthushallarna i Slakthusområdet*.
<https://www.al.se/press/nyheter/2022/fallan-flyttar-in-i-slakthushallarna-i-slakthusområdet/> [2024-10-19]
- Atrium Ljungberg. (2024a). *Slakthusområdet*.
<https://www.al.se/stadsutveckling/omraden/stockholm/slakthusområdet/> [2024-10-09]
- Atrium Ljungberg. (2024b). *HUS 33 Containerparken – kreativ mötesplats för cirkularitet, mat och kultur i Slakthusområdet*
<https://www.al.se/press/nyheter/2024/hus-33-containerparken--kreativ-motesplats-for-cirkularitet-mat-och-kultur-i-slakthusområdet/> [2024-11-04]
- Bader, I. Sharenberg, A. (2010). *The Sound of Berlin. Subculture and Global Music Industry*.
https://www.researchgate.net/publication/350257345_The_Sound_of_Berlin_Subculture_and_Global_Music_Industry
- Bidwell, S. Yates, M. (2024). *On the Rocks: London's Nightlife in Crisis*. Adam Smith Institute.
<https://static1.squarespace.com/static/56edde762cd9413e151ac92/t/662f80abce1a5622dacbb2fe/1714389173806/On+the+Rocks+-London%27s+Nightlife+in+Crisis.pdf>

- Björnander, V. (2012). *Techno är så mycket mer...en gemenskap, en känsla, en del av mig: En kvalitativ undersökning om hur identitetsprocesser skapas hos enskilda utövare inom Stockholms technoscen*. Stockholms Universitet. Humanistiska fakulteten, Institutionen för mediestudier. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A604130&dswid=815> [2024-12-06]
- Boverket. (2011). *Forskningsöversikt Hållbar stadsutveckling*. Rapport 2:2011. https://www.boverket.se/contentassets/5c983ab67c7e46f997853b80215ea016/hallbar_stadsutveckling.pdf [2024-11-29]
- Boverket. (2022a). *Din hälsa kan påverkas av buller*. <https://www.boverket.se/sv/byggande/forebygg-fel-brister-skador/konsekvenser-samhallet/konsekvenser-halsan/Halsa-buller/>
- Boverket. (2022b). *BID – en samverkansmodell mellan fastighetsägarna*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/samverkansmodeller/bid/> [2024-11-10]
- Dagens Nyheter. (2019a). *Upprop för Stockholms kulturliv efter stängda klubbar*. <https://www.dn.se/kultur-noje/upprop-for-stockholms-kulturliv-efter-stangda-klubbar/> [2024-10-12]
- Dagens Nyheter. (2019b). *Kulturborgarrådet: "När stockholmarna har roligt måste det få låta lite"* <https://www.dn.se/kultur-noje/nya-scener-och-klubblokaler-i-slakthusområdet/> [2024-10-14]
- Dagens Nyheter. (2024). *C i Stockholm: "Musiklivet i Slakthusområdet är hotat"* <https://www.dn.se/sverige/c-i-stockholm-musiklivet-i-slakthusområdet-ar-hotat/?kvitto=1> [2024-10-01]
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2:a uppl. Open University Press UK Limited.
- Dernulf, C. (2017). *Den Svenska Klubbhistorien*. Storytel Dox.

- Designing buildings. (2020). *Agent of Change*.
https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Agent_of_change
[2024-10-25]
- Fastighetsvärlden. (2021). *Pågen etablerar sig i Landskrona*.
<https://www.fastighetsvarlden.se/notiser/pagen-etablerar-sig-i-landskrona/>[2024-10-19]
- Florida, R. (2005). *Cities and the creative class*. Taylor & Francis Ltd.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research.
Qualitative Inquiry, 12(2), 219-245.
<https://doi.org/10.1177/1077800405284363>
- FN-förbundet. (2023). *Fast Facts – What is Sustainable Development?*
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/08/what-is-sustainable-development/> [2024-12-02]
- FN-förbundet. (2016). *FN-fakta Hållbar Utveckling*. [Faktablad]. FN-förbundet.
<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Faktablad-2-12-H%C3%A5llbar-utveckling.pdf> [2024-10-02]
- Folkhälsomyndigheten. (2014). *Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus*. FoHMFS 2014:13
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/66c03ed04e244b92a9165705ef3ac3c2/fohmfs-2014-13.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2014). *Folkhälsomyndighetens allmänna råd om höga ljudnivåer*. FoHMFS 2014:15
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/af078ffb8b8c41e5ad7c35de0e20420d/fohmfs-2014-15.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2024a). *Kulturaktiviteter kan bidra till bättre folkhälsa*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2024/februari/kulturaktiviteter-kan-bidra-till-battre-folkhalsa/>
- Folkhälsomyndigheten, (2024b). *Kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/k/kulturens-betydelse-for-halsa-och-valbefinnande-/>

- Gavanas, A. (2020). *Från Diskofeber till rejvhysteri*. Stockholmia Förlag.
- Greater London Authority. (2019). *The London Plan. Spatial Development Strategy for Greater London*. Greater London Authority.
https://www.london.gov.uk/sites/default/files/intend_to_publish_-_clean.pdf [2024-10-24]
- Hedenfeld, E. (2013). Hållbarhetsanalys av städer och stadsutveckling. *Ett integrerat perspektiv på staden som ett socioekologiskt, komplext system*. Institutionen för urbana studier, Malmö högskola.
- House of Commons. (2024). *Grassroot Music Venues*. (Seventh report of session 2023-2024). House of Commons.
<https://committees.parliament.uk/publications/44704/documents/222242/default/>
- Kulturljudzon. (2024). *NGBG Föreningen*. <https://www.kulturljudzon.se/>
 [2024-11-06]
- Kungliga Tekniska Högskolan. (2024). *Ekonomisk hållbarhet*.
<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktyglada/sustainable-development/ekonomisk-hallbarhet-1.431976>
 [2024-09-15]
- Leroy, P. Arts, B. (2006). *Institutional Dynamics in Environmental Governance*. Springer Dordrecht.
- Longley, R. (2022). *What is a grassroot movement? Definition and Examples*.
<https://www.thoughtco.com/grassroots-movement-definition-and-examples-5085222> [2024-09-22]
- Lotinga, M. (2019). *Music venue noise: a development planning case-study examining the application of the 'Agent Of Change' principle, a novel legal mechanism, and noise control design issues*.
https://www.researchgate.net/publication/332173088_Music_venue_noise_a_development_planning_case-study_examining_the_application_of_the_'Agent_Of_Change'_principle_a_novel_legal_mechanism_and_noise_control_design_issues

- Malmö stad (2018). *Destinationsanalys Sofielund*.
<https://fastighetsagaresofielund.se/wp-content/uploads/2018/06/Destinationsanalys-Sofielund.pdf> [2024-09-12]
- Malmö stad (2021a) PP6053. *Planprogram Sofielunds Verksamhetsområde År 2040*. <https://bidmalmö.se/wp-content/uploads/2021/02/Pp-6053-Planprogram-samrad-lasversion.pdf> [2024-09-12]
- Malmö stad (2021b). *Väglednings-PM Kulturljudzon*. [faktablad] Malmö stad. [2024-12-01]
- Malmö stad (2023a). *Översiktsplan för Malmö 2023*. Malmö stad.
<https://malmo.se/Stadsutveckling/Sa-utvecklar-vi-staden/Stadsplanering-och-bostader/Oversiktsplanering/Oversiktsplan-for-Malmo-2023.html> [2024-09-12]
- Malmö stad (2023b). *BID Malmö*. Malmö stad.
<https://malmo.se/Om-Malmo-stad/Studiebesok/Tema-Hallbar-stad/Tema-Social-hallbarhet/BID-Malmo.html> [2024-10-23]
- Sabatini, F. (2019). *Culture as Fourth Pillar of Sustainable Development: Perspective for Integration, Paradigms of Action*. *European Journal of Sustainable Development*, Volym 8(3), 31.
<https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n3p31>
- Scott, A.J. (2006). *Creative cities: Conceptual issues and policy questions*
<https://escholarship.org/uc/item/77m9g2g6>
- Skånska Dagbladet (2021). *Sveriges första kulturljudzon finns i Malmö*.
<https://www.skd.se/artikel/sveriges-forsta-kulturljudzon-finns-i-malmo/> [2024-09-18]
- Statens konstråd (2016). *Malmöns leende*.
<https://statenskonstrad.se/konst/malmos-leende/>

- Stockholms stad. (2015). *Slakthusområdet En kulturlivsundersökning som underlag för områdets fortsatta planering*.
<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/kultur-och-stadsutveckling/slakthusområdet---en-kulturlivsundersokning-t.pdf>[2024-09-16]
- Stockholms stad. (2017). *Slakthusområdet Programhandling*.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/pagaende-planarbete/planarende/2010-20437>[2024-09-29]
- Stockholms stad. (2018). *Översiktsplan för Stockholms stad*. Stockholms stad.
<https://vaxer.stockholm/siteassets/stockholm-vaxer/tema/oversiktsplan-for-stockholm/oversiktsplan-for-stockholms-stad-godkannandehandling-2020-10-03.pdf>[2024-09-27]
- Stockholms stad. (2021). *Slakthusområdets Kulturplattform, Underlag för kulturdriven stadsutveckling*.
<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/kultur-och-stadsutveckling/slakthusomradets-kulturplattform.pdf>[2024-09-09]
- Stockholms stad. (2024a). *Slakthusområdet etapp 2A – Kulturkvarteren*.
<https://vaxer.stockholm/projekt/johanneshov/slakthusområdet-etapp-2a-kulturkvarteren/> [2024-10-08]
- Stockholms stad. (2024b). *Handlingsplan etapp 2a Mobilitet och parkering*.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10871597&journalNumber=2019-06180&fileName=Handlingsplan%20etapp%202a%20Mobilitet%20och%20parkering> [2024-10-11]
- Stockholms stad. (2024c). *Söderstaden*.
<https://vaxer.stockholm/omraden/stadsutvecklingsomraden/soderstaden/> [2024-10-04]

- SVT (2024). *Efter specialinsatsen: Malmös svartklubbar har nästan försvunnit.* <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/malmos-illegala-klubbar-sa-gott-som-ett-minne-blott> [2024-10-12]
- Sydsvenskan (2021). *Kulturljudzon – vad är det?* <https://www.sydsvenskan.se/2021-09-23/kulturljudzon-vad-ar-det/> [2024-10-16]
- Sydsvenskan (2022). *Kulturministern: ”Alla får lov att vara galna men man får inte kasta sten med syfte att skada”* <https://www.sydsvenskan.se/2022-05-29/kulturministern-alla-far-lov-att-vara-galna-men-man-far-inte-kasta-sten-med-syfte-att-skada/> [2024-10-23]
- Sydsvenskan (2024a). *Malmös svartklubbar och rejv tar steget in i finrummet.* <https://www.sydsvenskan.se/2024-01-31/malmos-svartklubbar-och-rejv-tar-steget-in-i-finrummet/> [2024-09-24]
- Sydsvenskan (2024b). *Illegala musikklubbar – problem eller lösning för Malmös nattliv?* <https://www.sydsvenskan.se/2024-02-29/illegala-musikklubbar-problem-eller-losning-for-malmos-nattliv/> [2024-09-12]
- Sydsvenskan (2024c). *Ska världens första Nattborgmästare hjälpa Malmö till ett hållbart nattliv?* <https://www.sydsvenskan.se/2024-01-20/ska-varldens-forsta-nattborgmastare-hjalpa-malmo-till-ett-hallbart-nattliv/> [2024-09-12]
- Sydsvenskan (2024d). *Vilka konsonanter satsar du på i Malmö i helgen?* <https://www.sydsvenskan.se/2024-09-10/ngbg-gsbf-eller-sscf-vilka-konsonanter-satsar-du-pa-i-malmo-i-helgen/> [2024-09-22]
- Sydsvenskan (2024e). *Utredning visar: Malmö stad brast i sitt arbete på NGBG.* <https://www.sydsvenskan.se/2024-06-28/utredning-visar-malmo-stad-brast-i-sitt-arbete-pa-ngbg/> [2024-10-08]
- Sydsvenskan (2024f). *NGBG måste lämna Annelundsgården – Plan B ska göra utomhuskonserter.* <https://www.sydsvenskan.se/2024-03-05/ngbg-maste-lamna-annelundsgarden-plan-b-ska-gora-utomhuskonserter/> [2024-09-12]

Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge University Press.

Vibelab (2024). *Preliminary Study on Malmö's Nightlife and a Vision for the Future of a Creative City*. Malmö stad.
[https://malmo.se/download/18.574edf2b18f04cf4be4e9/1713938942300/Preliminary%20Study%20on%20Malmo%CC%88%E2%80%99s%20Nightlife_Report_v4%20\(1\).pdf](https://malmo.se/download/18.574edf2b18f04cf4be4e9/1713938942300/Preliminary%20Study%20on%20Malmo%CC%88%E2%80%99s%20Nightlife_Report_v4%20(1).pdf)[2024-09-08]

Yin, R.K. (2003). *Case Study Research Design and Methods*. Sage publications, Inc.